

**ÓZBEKISTAN RESRUBLIKASÍ JOQARÍ HÁM ORTA ARNAWLÍ
BILIMLENDIRIW MINISTRILIGI**

BAS ILIMIY-METODIKALÍQ ORAYÍ

**QARAQALPAQ MÁMLEKETLIK UNIVERSITETI JANÍNDAGÍ PEDAGOG
KADRLARDÍ QAYTA TAYARLAW HÁM OLARDÍN QÁNIGELIGIN
JETILISTIRIW AYMAQLÍQ ORAYÍ**

**«FILOLOGIYALÍQ TÁLIMNÍŃ ELEKTRON-AXBOROT RESURSLARÍ»
MODULÍ BOYÍNSHA**

OQÍW METODIKALÍQ KOMPLEKS

Nókis – 2017

**Bul oqıw-metodikalıq kompleks Joqarı hám orta arnawlı bilim ministrliginiń 2017 jıl «__»-
_____dag'I ___-sanlı buyırığı menen tastıyqlanǵan oqıw reje hám dástúr tiykarında
tayarlandı.**

Dúziwshi:

docent J.Sagidullaeva

Pıkir bildiriwshi:

docent Sh.Eshmuratov

**Oqıw-metodikalıq kompleks QQMU dıń 2017-jıl «__»-_____dagı __-sanlı qararı
menen baspaǵa usınıdı**

MAZMUNÍ

JUMÍS BAĞDARLAMA.....	4
LEKCIYA TEKSTLERI	10
1-tema: Elektron axborot tálimi resursları haqqında túsiniq.....	10
2-tema: Internet tálimi resursları hám olardan oqıw procesinde paydalanıw	14
A'MELIY SHINIĞIWLAR USHIN MATERIALLAR.....	17
1-tema: Aralıqtan oqıtıwda elektron tálimi resursların jaratıw printsipleri.....	17
2-tema: Filologiyalıq tálimına tiyisli ilimiy bazanıń tarmaqlarda sáwleleniwi.....	28
3-tema: Axborot-kommunikatsiya texnologiyaları hám olardı kórkem shıǵarmalardı úyreniw qollanıw	29
ÓZ BETINSHE TAPSÍRMALARÍ	32
ASSISMENT TAPSÍRMALARÍ	33
TEST SORAWLARÍ	35
QADAĞALAW SORAWLARÍ.....	43
GLOSSARIY.....	44
A'DEBIYATLAR DIZIMI	50

JUMÍS BAĞDARLAMA

Moduldiń maqseti. Tálimde axborot-kommunikaciya texnologiyalarınan paydalanıwdıń maqsetleri hám wazıypaları. Tálimda axborot hám axborot-aktiv modellerin oqıwda engiziwde axborot hám kompyuter texnologiyalarınń ornı. Talabalar bilim túrlerin jetilistiriwde axborot hám kompyuter texnologiyaları. Talabalar oqıw nátiyjelerin qadaǵalaw, bahalaw hám monitoring qılıw sistemasın engiziwde axborot hám kompyuter texnologiyaları. MOODLE sistemasında oqıw procesi, aralıq, shegaralıq hám juwmaqlawshı qadaǵalaw túrlerin shólkemlestiriw.

Axborot sistemaları. Axborot sistemaların hám texnologiyaların basqarıw. Mámleketlik axborot sistemaları. Interaktiv xızmetler.

Tálim sıpatın támiyinlewde axborot-kommunikatsiya texnologiyaları. Sıpat monitoringin alıp barıwda axborot-kommunikaciya texnologiyalarınan paydalanıw.

Wazıypaları. Joqarı oqıw orınlarında qaraqalpaq ádebiyatı pánin oqıtıw barısında filologiyalıq tálimin oqıtıwdaǵı jetiskenlikler, lekciya, seminar, ámeliy sabaqlardı oqıtıwdıń interaktiv metodları, bul metodlar arqalı studentlerdiń ilimiy bilimlerde tereń hám sanalı ózlestiriwine erisiwin támiyinlewden ibarat;

-Ózbekistan Respubikasınıń Bilimlendiriw haqqındaǵı nızamı, Kadrlar tayarlawdıń milliy baǵdarlaması hám qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwda metodologiya hám metod máseleleri, oqıtıw metodların klassifikatsiyalaw, filologiyalıq tálimin oqıtıwda axborot resursların durıs tanlaw;

Filologiyalıq tálimin oqıtıwda qollanılatuǵın metodlar. Lektsiya, seminar, ámeliy sabaqlardı ótkeriwde qollanılatuǵın metodlar sabaqlardıń texnologiyalıq kartaların dúziw. Óz betinshe jumıslardı shólkemlestiriw;

Modul boyınsha pedagog tómenдеgi bilim, kónlikpe hám talaplarǵa iye bolıwı kerek:

- elektron axborot tálimi resursları haqqında túsiniw
- internet tálimi resursları haqqında
- aralıqtan oqıtıwda elektron tálimi resursların jaratıw
- filologiyalıq tálimına tiyisli ilimiy bazanı tarmaqlarda sáwlelendiriw
- axborot-kommunikatsiya texnologiyaları hám olardı kórkem shıǵarmalardı úyreniwde qollanıw pedagogtın' jeke hám kásiplik xızmet túrleri haqqında túsiniqlerge iye bolıwı;
- pedagogtın' jeke hám kásiplik xızmetindegi axborot maydanın joybarlaw metod hám úskeneleri haqqında túsiniǵın rawajlandırıw;
- kásiplik xızmette tekstti redaktorlaw, elektron kesteler menen isley alıw;
- elektron formattaǵı oqıw materialların jaratıw;
- tálim protsessi hám ilimiy izleniwlerde Internetten paydalanıw;
- pedagogikalıq dástúriy hám axborot-kommunikatsiya texnologiyaların kásiplik xızmette qollay alıw;
- joqarı oqıw orınlarında elektron tálim imkaniyatların ashıp beriw.

Moduldiń joqarı tálimdegi wornı

Joqarı oqıw orınları oqıtıwshılarınıń qánigelik pándi oqıtıw barısında filologiyalıq tálimni axborot texnologiyaları menen oqıtıwdıń jańa metod hám usılları boyınsha maǵlıwmat alıwǵa yie boladı. Filologiyalıq tálimni oqıtıwdıń metodologiyası, oqıtıw metodları boyınsha ilimiy teoriyalıq bilim beriw, tınlawshılarda oqıtıwdıń jańa pedagogikalıq texnologiyaları boyınsha bilim hám kónlikpelerdi jetilistiriw

Lekciya-trening sabaqlarınıń temaları

	Model birliǵi atları	Ulıw ma saatlar muǵdarı	Lekciya	A'meliy	Óz betinshe
1	Elektron axborot tálimi resursları haqqında túsiniq	2	2		
2	Internet tálimi resursları hám olardan oqıw protsesinde paydalanıw	2	2		
3	Aralıqtan oqıtıwda elektron tálimi resursların jaratıw printsipleri	2		2	
4	Filologiyalıq tálimiine tiyisli ilimiy bazanıń sáwleleniwi	2		2	
5	Axborot-kommunikatsiya texnologiyaları hám olardı kórkem shıǵarmalardı úyreniwde qollanıw	6		2	4
	Jámi	14	4	6	4

1. Tema: Elektron axborot tálimi resursları haqqında túsiniq.

Elektron tálim resursları haqqında tushuncha. Oqıw orınlarında elektron tálim protsesinde shólkemlestiriwde qollanılatuǵın texnikalıq hám dástúriy talaplar, elektron tálim protsesin ámelge asırıw basqıshları. Tálimde erkin hám ashıq kodlı dástúriy támiynatlar analizi, LMS sistemalarınıń tiykarǵı funktsiyaları, Aralıqtan oqıtıw hám onı shólkemlestiriw. Pedagogikalıq dástúriy texnikalar.

2. Tema: Internet tálimi resursları hám olardan oqıw protsesinde paydalanıw

İnternetten paydalanıw arqalı kórkem ádebiyattı oqıtıw arqalı oqıwshıda jańasha metodlardı úyrenedi. Olarda estetikalıq sezimler rawajlanadı. Estetika-bul qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikası menen óz-ara tıgız baylanıslı. Sonlıqtan oqıtıwshılardıń estetikalıq sezimlerin kórkem shıǵarmalardı oqıtıw arqalı qalıplestirilip barıladı. Baǵdarlamadaǵı berilgen materiallar arqalı oqıwshılarda haq kewillik, adamgershilik, sulıwlıq hám gózzallıq sezimleri qalıpleseı.

3-tema: Aralıqtan oqıtıwda elektron tálimi resursların jaratıw printsipleri

Aralıqtan oqıtıwda **elektron tálimi resursların jaratıw printsiplerin oqıtıwdan paydalanıw**. Joqarı oqıw orınlarında óz betinshe tapsırmalardı internet arqalı alıp ózi internet arqalı sheshiw bolıp esaplanadı.

4.Tema: Filologiyalıq tálimine tiyisli ilimiy bazanıń sáwleleniwi

Filologiyalıq tálimine **tıyisli ilimiy bazanıń sáwleleniwi ádebiyatına tiyisli ilimiy bazanıń sáwleleniwin úyreniw**. Woqıwshı yaki studenttiń wóz betinshe islewine ayırıqsha dıqqat awdarıw lazım. Usılardı yesapqa alıp tálim metodların yeki topargá ajratıw múmkin.

1. Woqıtıwshınıń iskerligine baylanıslı metodlar

2. Woqıtıwshınıń iskerligine baylanıslı metodlar

Woqıtıwshınıń iskerligine baylanıslı metodlardı:

1) bilimlerdi tayar halında beriw;

2) bilimlerdi problemalıq jol menen bayan yetiw metodlarına bósek boladı.

XX ásirdeń aqırı XX1 ásirdeń basına kelip qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıwda interaktiv texnologiyalardı qollanıwdıń jańa baǵdarı, oylaw qábiletiniń rawajlanıwın támiyinlewshi usıllar jaratıldı. Sınlı oylaw arqalı, basqıshpa-basqısh

júzege keltiriledi hám rawajlandırılıdı. Sınlı oylaw basqışlarında ádebiyattı oqıtıwda baǵdarlamadaǵı materiallar boyınsha jaslardı bilimler alıwǵa tartıw; mazmundı ańlaw, sanalı oylaw; oy juwmaǵın shıǵarıw máseleleri ámelge asadı. Sınlı oylawda jańa usıllar hám pikirlew mexanizmleri islep shıǵılıdı hám qollanıladı. Sınlı oylaw basqışlarına sáykes sabaq: bilimlerdi anıqlaw (shaqırıw baskışhı): jańa bilimlerdi ózlestiriw (mazmundı ańlaw basqışhı): bilimlerdi ózlestiriliw dárejesin talıqlaw hám bahalaw (oy juwmaǵın shıǵarıw basqışhı) bólimlerine ajratılıdı. İnteraktiv oqıtıw texnologiyasında usı máselelerge baylanıslı sáykes bir qatar metodlar qolanılıdı.

Bilimlerdi anıqlaw bóliminde: grafikalıq shólkemlestiriwshilik; baǵdarlawshı sorawlar; problemalıq sorawlar; kútiwdegi joldas; aqıl hújimi; jeke aqıl hújimi; klaster (tarmaqlar); aldın ala berilgen terminler (tayanısh sózler); shiyyenirken (orın almastırılǵan) logikalıq dizbekler metodları keńirek qollanıladı.

Jańa bilimlerdi ózlestiriw bóliminde: ámeliy shólkemlestiriwshilik; orın ózlestirilgen (awıstırılǵan) diskussiya; birgelikte oqıw; avtorǵa soraw beriw; oqıwshılar juplıǵında talıqlaw; bilemen\bilgim keledi\bilip aldım; oqılǵan materialǵa reaktsiya (pikir bildiriw); kúndelik (eki bólimli yamasa basqa tipi); topar yamasa juplıqlarda talıqlaw; zigzag; insert; jan-jaqlama (kesispeli, qarama-qarsı) diskussiyası; sın beriwshi (tartıs) toparlar; rolli sın beriwshi (tartıs) topar hám t.b. metodlar isletiledi.

Bilimlerdiń ózlestiriliw dárejesin talıqlaw hám bahalawda: birgelikte islew; kooperativlik oqıwǵa kirisiw; bahalıqlar (isenimler) sıızıǵı; sinkveyn; erkin jazba jumıs (xat); 10 munutlıq esse; dálilge iye (tiykarlanǵan) esse; insert kestesi; klaster; (topar yamasa juplıqta) talıqlaw; zigzak ; kontseptual karta; analiktikalıq usılda referat jazıw; PMSJ metodları kóbirek paydalı esaplanadı.

5.Tema: Axborot-kommunikatsiya texnologiyaları hám olardı kórkem shıǵarma hám onıń tili haqqında úyreniwde qollanıw

«Pedagogikalıq texnologiya-adam hám texnika resursların wolardıń óz-ara tásirin esapqa alganda tálimdi optimallastırıw maqsetinde oqıtıw hám bilimdi ózlestiriw barısın (protsesin) tolıǵı menen anıqlaw, jaratıw hám qollanıwdıń sistemalıq metodı». (Jer júzlik Yunesko shólkeminiń anıqlaması). İlimiy baǵdarda-pedagogikalıq texnologiya, pedagogikalıq protsesslerdi oqıtıw maqsetin mazmunı hám metodların úyreniwshi hám de islep shıǵıwshi pedagogikalıq ilimniń bir bólimi. Túsiniwshilik háreketlik baǵdarda-pedagogikalıq texnologiya-texnologiyalıq protsessti ámelge asırıwshi, barlıq jeke adamlıq instrumentallıq hám metodologiyalıq qurallardıń jumısın bildiredi. Protsessuallıq háreketlik baǵdarda-pedagogikalıq texnologiya-texnologiyalıq protsessti ámelge asırıwshi, barlıq jeke adamlıq instrumentallıq hám metodologiyalıq qurallardıń jumısın bildiredi.

Til hám ádebiyattı oqıtıwda interaktiv usıllardıń nátiyjeleri: Oqıwshılarda sabaqqa, pánge qızıǵıwshılıq artadı. Dóretiwshi sherikliler sıpatında islewge úyrenedi. Turaqlı tayarlıqqa hám juwapkershilikli máselelrdi sheshiw. Oqıw materialın bekkem ózlestiredi. Analitikalıq oylaw rawajlanadı. Qarım-katnas jasaw mádeniyatı qalıpleseı. Oqıwshılar oqıw iskerligine belsendilik penen qatnasadı. İnteraktiv oqıtıw texnologiyasınıń qaǵıydaları

- Jumısqa barlıq qatnısıwshılar tartılıwı kerek.
- Oqıwshılardıń texnologiyalıq tayarlıǵın biliw lazım.
- İnteraktiv texnologiyada oqıwshılar sanınıń kóp bolmaǵanı maqul.
- Jumıs shólkemlestiriwde oqıw xanasınıń tazalıǵına itibar berin.
- Tartip hám reglament máselelerine turaqlı itibar tiyis

Oqıwshılardıń toparlarǵa bóliniwinde dáslep óz erki tiykarında bóliniw, kiyin ala tosattan tańlaw printsipin qollanıw paydalı

LEKCIYA TEKSTLERI

1-tema: Elektron axborot tálimi resurslari haqqında túsinek

Jobası:

1. Elektron axborot tálim resurslari tálim sıpatında.
2. Tálim sistemasına elektron axborot tálim texnologiyaların engiziw
3. Elektron tálim resurslari analizi

Tayansh sózler: *Elektron sistema, innovatsiya túsiniği, axborot tálim, tálim sisteması, tálim resurslari*

Elektron axborot tálimi resurslari haqqında túsinek

Elektron tálim resurslari haqqında túsinek. Oqıw dárgayında elektron tálim procesin shólkemlestiriwge qoyılatuğın texnikalıq hám programmalıq talaplar , electron tálim procesin ámelge asiriw basqishlari. Tálimde erkin hám ashıq kodlı programmalıq támiynatlar analizi, LMS tiykargi funkciyalari , LMS analizi . Aralıq oqitiw ham oni shólkemlestiriw tiykarlari , aralıq tálim procesin shólkemlestiriw imkaniyatın beriwshi programmalıq kompleksler LMS lerdin funkciyalari. Web-xosting xızmeti , texnologiyalıq maydan, Web-xosting xızmeti , domen. JOO tálim sipatin asiriwda simulyatorlardin ornı. Virtual laboratoriya isleri , elektron tálim ortalıgında laboratoriya jumislarin shólkemlestiriw máseleleri hám olardin sheshimi , simulyatorlar, pedagogikalıq programmalıq qurallar, anıq hám tábiyiy pánler boyınsha virtual laboratoriya jumislarin jaratiw.

Jańa texnologiyalar kún sayın rawajlanıp , informatizaciaylaw procesi tez pátler menen ósip baratırğan házirgi dáwirde tálim tarawında informaciya

resursların shólkemlestiriw hám tálimde paydalaniwǵa mámleketimizde de ayriqsha diqqat qaratilmaqta. Atap aytqanda, Ózbekistan Respublikası Prezidentiniń “Ózbekistan Respublikasında “Elektron tálim” milliy sistemasın jaratıw” investiciya dástúrin ámelge asiriw shara-ilajları haqqında” 2012-jıl 16-apreldegi PQ-1740 – sanlı qararı tálim tarawında informatizaciyalawdıń milliy sistemasın payda etiw , zamanagóy axborot texnologiyaların (joriy etish) hám onnan paydalanıw , dunya axborot resurslarinan paydalanıw múmkinshiligin keńeyttiriwge imkan jaratadı. Tálim sistemasına electron tálimdi payda etiw birinshi náwbette jámiyettiń intellectual dárejesine , atap aytqanda , tálim tarawiniń informaciyalasiwına , axborot tálim resursların islep shiǵıwǵa baylanisli. Dúnyaniń rawajlangan hám rawajlanip atirǵan mámleketlerinde tálimdi axborotlastiriw, sol siyaqli electron tálimdi (joriy etishga) ayriqsha diqqat qaratilmaqta. Elektron tálimdi rawajlandiriw , oniń ónimdarlıǵın asiriw jollari izlenbekte, tálimde jańa axborot texnologiyaların joriy etish tálim tarawında reformalardıń diqqat orayinan orin alǵan. Tálimniń pán hám islep shiǵarıw menen integraciyasınıń tiykarlı mexanizmlerin islep shiǵıw, onı ámeliyatqa joriy etish, oqıwdı , gárezsiz bilim aliwdı individuallastiriw , aralıq tálim sisteması texnologiyası hám quralların islep shiǵıw hám ózlestiriw , jańa pedagogikalıq hám de axborot texnologiyaları tiykarında electron tálimnen paydalanǵan halda studentler oqıwin jedellestiriw áne usınday áhmiyetli waziypalar qatarına kiredi. Oqıw procesin electron tálim tiykarında shólkemlestiriw , sol tiykarda , oqıw materiallarınıń beriliwi rawajlandırıwı málim bir ózgerisler kiritiw zárúr boladı. Bunda tálim procesine zamanagóy axborot texnologiyaların engiziw hám olardan paydalaniw maqsetke erisiwdegi eń ónimli jol esaplanadı.

Internet texnologiyalarınıń kirip keliwi bir neshe ásirler dawamında ózgermey kelgen jaǵdayların ózgerтип jibwerdi. Bul ádettegi xat jazıwları electron pochta menen , kitapxanalar bolsa web-saytlar menen almasiwında kórindi.

Házirde tálím sistemasında tálím aliwdıń dástúriy formalari ornına aralıq tálím elementleri kirip keldi.

Hámmemizge málim, hárbir universitet yaki tálím dárgayı óz tálím procesin basqariw ushin zamanagóy texnologiyalardan kelip shiqqan halda , óziniń virtual axborot tálím ortalıgın jaratiwǵa háreket qıladı. Házirgi waqıtqa kelip , axborot tálím ortalıgın jaratiwdıń zárúrligi qalmaǵan, sebebi Web ortalıgına maslasqan hárqiyılı túrdegi programmalıq kompleksler jankúyer programmist hám tálím tarawında islep kiyatırǵan xızmetkerlerdiń birgelikte islewi , sonday-aq tálímge jóneltirilgen fondler tárepinen qollap-quwatlanıwi nátiyjesinde , erkin hám ashıq kodli programmalıq támiynatlar jaratılǵan .

Bul oqıw modulimizde ortalıq tálím procesin shólkemlestiriw imkaniyatın beriwshi erkin hám ashıq hám ashıq kodli programmalar kompleksiniń analizi keltiriledi. Oqıw modulinde keltirilgen programmalıq kompleksler analizi kóp jıllar dawamında alıp barılǵan ilimiy izertlewler nátiyjesinde jazılǵan.

Oqıw dárgayında aralıq tálím procesin shólkemlestiriwge qoyilatugin texnikalıq hám programmalıq talaplar

Aralıq tálím (AT) procesin shólkemlestiriwdiń ilimiy - pedagogikalıq talapları kóp ádebiyatlarda bayan etilgen. Ásirese bul temaǵa baylanisli [1,2,3]. Analiz etilgen ádebiyatlardı kórsetiwi , aralıq tálím procesin shólkemlestiriwdiń texnikalıq hám programmalıq talapları tolıq bayan etilmegen.

AT procesin ámelge asiriwda tómendegi kórsetilgen basqishlar tiykarında ámelge asiriw múmkin:

- 1- Basqish. Analiz.
- 2- Basqish. Jobalastiriw
- 3- Basqish. Engiziw
- 4- Basqish. Oqıw kontentlerin jaratiw.
- 5- Basqish. Iske túsiriw.
- 6- Basqish. Rawajlandiriw.

1-basqishta oqiw dárgayiniń aralıq tálim procesine bolǵan zárúrlikleri, tálim procesinde qatnasıp atırǵan paydalanıwshılardıń sanı, oqitiw usılları hám formaları, jobanı ámelge asiriwda kerek bolatuǵın texnikalıq , programmalıq hám insan resursları , jobanı ekonomikalıq tiykarları analiz etiledi.

2-basqishta analizler nátiyjesinde ámelge asirilatuǵın jumıslar kólemi hám texnikalıq tapsırma jobalastiriladi.

3-basqishta bolsa tańlangan aralıq tálim procesin basqariwshi programmalıq kompleks tiyisli serverde ornatiladi, sistemaga tiyisli domen tańlanadı. Aralıq tálim procesin basqariwshi programmalıq kompleksten paydalanıw hám oǵan texnikalıq qollap-quwatlawshı jumisshı xızmetkerlerin úyretiw boyınsha oqiw shiniǵıwlar shólkemlestiriledi.

4-basqishta aralıq tálim procesiniń tiykarǵı elementlerinen biri bolǵan oqiw kontentler oqiw bólimi hám taraw qánigeleri menen birlikte jaratiladı. Jaratılǵan oqiw kontentler ekspertler tárepinen tekseriledi.

5-basqishta aralıq tálim procesi iske túsiriledi. Tálim procesinde oqiw procesi barha qadaǵalawda bolıp turadı. Sistemadaǵı qáwipsizlik sharaları monitoring qilip bariladi.

6-basqishta joqarida keltirilgen basqishlarda bar bolǵan kemshilikler durislanadi, jańa oqiw kurslar jaratiladı, texnikalıq imkaniyatlar keńeyttiriledi, sistemaniń rawajlanıwına tiyisli bolǵan jumislar kólemi atqariladi.

2-tema: Internet tálimi resursları hám olardan oqıw procesinde paydalanıw

Jobası:

1. Internet resursları.
2. Internetti oqıw procesinde paydalanıw
3. Ziyonet portalı
4. Audio hám video sabaqlıqlar
5. Onlayn sabaqlar

Tayansh sózler: Sabaqlıq, audio hám video sabaqlıqlar, onlayn sabaqlar, elektron kitapxanalar, multimedia-elektron sabaqlıqlar

Búgingi kúnde rawajlanıw, jetiskenlik te júdá tez ózgermekte. Derlik hár minutta planetamızdıń túrli múyeshlerinde ózgerisler, jańalaniwlar hám kútilmegen waqıya-hádiyseler júz bermekte. Hár bir kúnimiz kúshli axborot aǵımı astında ótpekte. Axborot aǵımı bizdi úyde, jumis orında hám dem alısta qadaǵalaydı. İnsan informaciya tásirinen jıraq normal iskerlik júrite almaydı. Turmistı ańlaw, onı úyreniw informaciyalardı jıynaw hám ózlestiriw arqalı ótedi. İnsanniń bilimlilik dárejesi de belgili dáwir ishinde shaxs tárepinen ózlestirilgen informaciyalardıń kóp yaki az ekenligi menen belgilenedi.

Axborot sistemasiniń maqseti - tiykarǵı professional iskerlik penen baylanıslı bolǵan professional axborotislep shıǵarıw. Axborot sistemaları hár qanday tarawdaǵı waziypalardı sheshiw procesinde zárúr bolatuǵın axborottı toplaw, saqlaw, qayta islew, shıǵarıwdı támiyinleydi.

Axborot sisteması – qoyılğan maqsetlerge erisiw jolında axborottı toplaw, saqlaw, qayta islew hám shıǵarıwda qollanılatuǵın qurallar, usıllar hám isshilerdiń óz ara kompleksi.

Basqarıw dep obiektiń tiykarǵı bólimlerin saqlap qalıw yáki belgili bir maqsetke erisiw ushın onı rawajlandırıwshı sistemaniń funkciyasına aytiladı.

ZiyoNet portalı

ZiyoNet axborot tálim tarmaǵı jaslardı, ustaz oqıtıwshılardı, sonday-aq xalıqtıń túrli qatlamın kerekli axborot penen támiyinlew AT tarawında kerekli maǵlıwmatlardı beriw, baylanıs hám tájiriye almasıwlar ushın zárúr imkaniyatlardı jaratıp beriwdi óz moynına aladı.

Sonlıqtan da zamanagóy bilimlerde qaray keń jol ashıw, jańa axborot texnologiyalarınan únemli paydalanıw – búgingi kúnniń talabına aylandı. Haqıyqatında da tálim sistemasında sezilerli ózgerisler júz bermekte. Tálim sistemasında oqıw orınları ushın jaratılğan saytlardan paydalanıp oqıtıw qollanıwda. Oqıw orınları ushın jaratılğan saytlardıń jáne bir abzallıǵı sonda, onda oqıwshı ózine qolay waqıtta, hátteki jumıstan ajıralmaǵan halda oqıwı múmkin.

Oqıw orınları ushın jaratılğan saytlardıń jáne bir abzallıq tárepi onda oqıw múddetin oqıwshı ózi belgileydi, yaǵniy student qálegen waqıtta oqıwdı baslaydı, materiyallardı oqıtıwshı qadaǵalawında ózlestiredi. Ózlestiriw tapsırmalardı, testlerdi orınlawǵa qarap anıqlanadı. Oqıwshı berilgen programmanı qánshelli tez ózlestirse, sonshelli tez oqıwdı tamamlaydı hám gúwaliq aladı. Sistemani ózlestire almasa, oǵan óz betinshe islep, oqıwdı dawam ettiriw imkanı beriledi.

Oqıw orınları ushın jaratılğan saytlardaǵı berilgen materiyallar tiykarınan tómendegilerden ibarat.

- Sabaqlıq
- Audio hám video sabaqlıqlar
- Onlayn sabaqlar
- Elektron kitapxanalar
- Testler

- Multimedia-elektron sabaqlıqlar

Respublikamızdın joqarı hám orta arnawlı bilim orınlarında oqıw orınları ushın jaratılğan saytlar kataloglastırıw, respublika tálim orınlarında tayarlanıp atırğan elektron oqıw ádebiyatların barlıq tálim orınları arasında en jaydırıw áhmiyetli hám quramalı waziypa esaplanadı. Mámleketimiz basqarması tárepinen bul máseleniń unamlı sheshimin tabıw hám tólim orınları ushın jaratılğan elektron oqıw resursları hám tálim orınları saytların tálim procesine engiziwge kúshli itibar berilmekte. Bunıń nátiyjesi sıpatında Ózbekstan Respublikası Prezidentiniń qararına tiykarlanıp dúzilgen www.ziynet.uz axborot tálim portalı iske túsirildi hám bul portalda barlıq Ziyonet jámaát axborot tálim tarmağı 2005-jıl 28-sentyabrde Ózbekstan Respublikası Prezidenti I.A.Karimovtıń «Ózbekstan Respublikasınıń jámaát tólim axborot tarmağın dúziw haqqında»ğı 2005-jıl 28-sentyabrdegi 191-sanlı qararınamuwapıq dúzilgen.

Ziyonet tarmağınıń tiykarğı maqseti tálim sistemasında respublika jasları hám de tálim alıwshılardı bilim alıw procesinde axborot-kommunikaciya xizmetlerin kórsetiwden ibarat.

A'MELIY SHINIĞIWLAR USHIN MATERIALLAR

1-tema: Aralıqtan oqıtıwda elektron tálimi resursların jaratıw printsipleri

Jobası:

1. Aralıqtan oqıtıw dástúri.
2. Telefon hám faks, internet elektron pochta.
3. Interaktiv televedenie, teleushırasıw.
4. Baylanıs usılları
5. Oqıtıwdıń kursları sinxron hám asinxron.

Tayansh sózler: Telefon hám faks, internet elektron pochta, interaktiv televedenie, sinxron, asinxron.

1. Aralıqtan bilim beriwge arnalğan internettegi portallar

Ózbekistan bilimlendiriw sistemasınıń biri – xalıqtıń keń qatlamına sıpatlı bilim beriwden ibarat. Tájriybeler sonı kórsetpekte, respublikamızdıń dástúriy bilimlendiriw sistemasına juwap bermeytuǵın bilimlendiriw xızmetine zárúrlık sezgen shaxslar kontinenti payda bolmaqta. Házirgi kúnde respublikamızda qabıl etilgen “Bilimlendiriw haqqında”ǵı Nizamda bilimlendiriwdiń ush forması bar. Olar: **kúndizgi, sirtqi hám eksternat**. Bilimlendiriwdiń keltirilgen hár bir formasınıń mámleket hám hár bir shaxs ushın ózine sáykes qolaylıq hám qolaysız tárepleri bar.

Bilimlendiriwdiń **kúndizgi** formasınıń ahmiyetli táreplerinen biri- studenttiń oqıtıwshı menen **tikkeley baylanısta bolıwı** hám bunda studentler **tereń bilimge** iye boladı. Lekin, usı bilimlendiriw formasınıń mámleketke qimbatqa túsipotirǵanlıǵı onıń qolaysızlıǵın keltiripshıǵaradı. İmarat hám texnikalıq qurallardıń qárejetlerin esapqa almaǵan jaǵdayda da, oqıtıwshınıń dárejesi qansha joqarı bolsa oǵan tólenetuǵın aylıq sonshelli joqarı boladı, yaǵniy oqıtıw qárejesi

mámleketke sonshelli qimbatqa túsedí. Dúnya ekspertleriniń pikirinshe, házirgi kúnde dúnyadaǵı tendentsiya sonnan ibarat, hár adamnan joqarı maglıwmatlı bolıw talapetilmekte. Lekin, dúnya júzlik joqarı bilimlendiriw orınlarında tek 9,3% jaslar oqıydı. Joqarı maǵlıwmat alıwdı qálewshi jaslardıń barlıǵın oqıtıwǵa hesh bir mámleket (hátte AQSh yaki Rossiya sıyaqlı mámleketler)diń qurbi jetpese kerek.

Bilimlendiriwdiń **sirtqi** formasınıń qolaylıq tárepi sonda, ol mámleketke júdá arzanǵa túsedí. Lekin, qolaysız tarepi bolsa, oqıwshılar oqıtıwshı menen zárúr jaǵdayda jeterli **baylanısta bola almaydı**. Bul bolsa, óz náwbetinde, studentler tárepinen bilimlerdi ózlestiriwge kerı tásir kórsetedi.

Tap sonday, bilimlendiriwdiń úshinshi forması bolǵan **eksternat** (óz betinshe tayarlıq kórip, attestat, diplom yaki basqa hújjet alıw) formasında da aytıw múmkin.

Joqarıdaǵılardan kelip shıǵıp, sonı aytıw kerek, bilimlendiriwdiń úsh formasınıń paydali hám qolaysız tarepleri bar eken. Olardıń tek paydali tareplerin esapqa alatuǵın bilimlendiriw formasın jaratiw maqsetke muwapıq bolar edi.

Aralıqtan oqıtıw joqarıda sanap ótilgen bilimlendiriw formalarınıń jaqsı tareplerin ózinde qamtiwshi bilim beriw forması bolıp, áste aqirin rawajlanıpbarmaqta.

Bul joqarı bilimlendiriwdiń wazıypası - studentlerdi xabar-bilimlendiriw ortalıǵı sharayatında erkin óz betinshe iskerlik kórsete alıwǵa úyretiw, sonday-aq úzliksiz tárizde óz betinshe islew sharayatin jaratıp beriwden ibarat. Bunday sharayatti bilimlendiriwdiń aralıqtan oqıtıw formasında ámelge ásiriw múmkin.

Solay etip, bilimlendiriw sistemasında házirgi kunge shekem bar bolǵan **“studentlerdi bir mámleketten basqasına qosıw (dástúriy bilim kontseptsiyası)da” “Bilimlendiriw dareklerin almastiriw arqalı bilimlerdi bolistiriw maqsetinde kóplepideya, bilim alıw hám oqıtıw (kontseptsiyası)”** na ózgermekte.

Aralıqtan oqıtıwdıń dástúriy forması bolǵan oqıwshılar bilimge emes balki bilimler oqıwshılardıǵa háreketlenetuǵın jaǵdaylardı optimallastiriwǵa

imkaniyat beredi. Joqarıdagılardan kelipshiqqan halda aralıqtan oqıtıwǵa dáslepki aniqlamanı bersek boladı.

Aralıqtan oqıtıw - akkreditatsiya etilmegen qánigeligin ásiriw kurslarınan baslap, sáwbetlesiw imkaniyatın ámelge ásiratuǵın akkreditatsiya etilgen joqarı bilimlendiriw dástúrlerine shekem kóplepdastúrlar hám kurslarında isletiletuǵın atama bolıpesaplanadı. Aralıqtan oqıtıwda nátiyjeli baylanıstı támiynlew ushın komp'yuterler, interaktiv kompyuterdástúri, internet, video, elektron pochta, telefon, faks hám ápiwayı pochta toplamanan paydalanıladı. Aralıqtan oqıtıw óziniń qolaylı hám iyiliwsheńligi sebepli oqıtıw formasınıń júdá keń tarqalǵan formasına aylanbaqta. Ol kópǵana kásipiyeleri jumısshılardıń ornatılǵan keste boyınsha tayarlıqlarǵa qatnasıw zárúrliginen azat etilgen jaǵdayda oqıwdı dawam ettiriwdegi tosiqti alıptaslaydı. Aralıqtan oqıp atırǵan studentler jeke kestege muwapıq tayarlıqlardıń ózlerine qolay bolǵan waqtin tańlawları múmkin.

Nátiyjeli Aralıqtan oqıw tiykarları jasi úlken tıńlawshılar ushın aralıqtan oqıtıw dástúrińiń sıpatlı ámelge ásiriwı ushın tómendegi 3 tiykarǵı xarakterin ajıratıp kórsetiw lazım.

Kommunikatsiya quralları hám metodları. Aralıqtan oqıtıw dástúri apiwayı pochta, telefon hám faks, internet elektron pochta, interaktiv televedenie, teleushırasıw sonday-aq audio hám video ushrasiwları esapqa alǵan jaǵdayda xabar jetkiziwdiń barlıq bir toplanın názerde tutiw múmkin. Baylanıs usılları sizge qolay oqıw usılıńızǵa maksimal sáykes keliwi kerek. Oqıtıwdıń kursları **sinxron** hám **asinxron** bolıwı múmkin.

Sinxron kurslar bir waqıtıń ózinde oqıw protsesinde oqıtıwshı hám oqıwshınıń qatnasıwı hám haqiqiy waqıtta baylanıs qılıwın názerde tutadı. Usı waqıtta xabar jetkiziw quralları interaktiv televedenie hám video ushrasiwı da óz ishine aladı.

Asinxron usıllar sinxron usıllarǵa keri bolıp olardan úlken iyiliwsheńligi menen ayırıladı hám studentke kurs materialları ústinde islewge qolay waqt tanlaw imkaniyatın beredi. Baylanıstın a sinxron usıllarınan paydalanatuǵın

dástúrler internetti elektron pochtani, videokassetalar hám ápiwayi pochtani qollawdi názerde tutadi.

Studentlerdi qollap-quwatlaw hám óz ara baylanısiw. Kópshiliktiń oylawına qarsi, aralıqtan oqıtıwdıń jaqsı dástúri boyınsha oqıpatırǵan studentler ózlerin bir-birinen ajiralǵanday bolmawı kerek. Sıpatlı dástur baylanıs qiliwdiń usı ortalıqtı jaratiw ushın kópǵana metod hám usıllardi názerde tutadi.

Aralıqtan oqıtıw dástúrin tańlaw menen birge studentler ózleriniń máslahatshilerinen qanday tártipte járdem alıwları hám qollap-quwatlawları haqqında sorapalıwları lazım. Aralıqtan oqıtıwda student dástúriy formadaǵı oqıwǵa salıstırǵanda bir qansha qolaylıqqa iye bolıwı n sezedi. Aralıqtan oqıtıwda studentlerdi onlayn qollap-quwatlaw, chat hám forumlar, xabar taxtaları, onlayn magazinler h.b. máslahat quralları bolıwı kerek.

Máselen, AQShta bakalavr hám magistr dárejesin alıw ushın oqıw dástúrlerin usinipotırǵan bunday oqıw orınları onsha kópemes. Belgili oqıw orınları zárur akkreditatsiyaǵa iye bolıwı lazım. Sonıń menen birge, akkreditatsiya etilmegen dástúrleri de bar. Sonıń ushın, sizdi qiziqtirǵan anıq dástúr qanday akkreditatsiyaǵa iye ekenin biliwińiz lazım.

Korporativ trening yaki qánigeligin ásiriw kursları provayderleri. Bul shólkemlerdiń dástúrleri sertifikat alıwǵa hám qanday kásiplik qánigelerin rawajlandiriw ushın gózlengen basqa oqıw dástúrleri reytinglerin ótkizedi. Usı reytingler paydalanıw shıladıń jeke talaplarına baylanıslı súwretlenetuǵın akkreditatsiya etilmegen dástúrler esaplanadı. Solay etip, bunday túrdegi oqıw orınları sapası jaǵınan úlken parq qılatuǵın dástúrlerdi usınıs etedi. Sonıń ushın, bunday jaǵdaylar kobirek kurstiń duzilisi quralları hám kommunikatsiya usılların anıqlaw, sonday-aq, oqıwshılardi qollap-quwatlaw qanday payda etiudiń hám ne menen támiyinleniwın biliw áhmiyetli.

Onlayn oqıtıwdı usınıs etiushi dástúriy universitetler.

Sońgi waqıtta kóp ǵana dástúriy universitetler hám kolledjler ózleriniń usınǵan oqıw dástúrleri dizimin keńeytirgen jaǵdayda onlayn tártibinde ózleriniń

dástúrlerinde usına basladı. Tilekke qarsi, júdá kem kólemdegi universitet hám kolledjler ózleriniń dástúrlerin onlayn variantların usınbaqta.

XIX hám XX ásir baslarındaǵı jazispalar arqalı oqıtıw aralıqtan oqıtıwdıń eń daslepki kórinislerdiń biri bolǵan. Radio hám televideniениń payda bolıwı menen jańa qurallardan paydalanıw esabına kurslardıń mazmunin keńeyttiriw boyınsha tajiriybeler baslandı. Aralıqtan oqıtıwdıń usı dáslepki forması xabar jetkiziw formatin bir táreplemeligi menen shegaralanadı. Nátiyjede studentlerdiń másláhátshi menen óz-ara baylanısında interaktivlik kem kóriniste boladı.

XX ásiridin 80-jıllarında televidenie hám radio esittiriw texnologiyası tarawınıń rawajlanıwi úlken korporatsiya hám áskeriy bólimlerine túrli jaǵdaylardaǵı shaxslardi oqıtıwdıń nátiyjeli usılı sıpatında maǵlıwmatlardı joldaslı hám ótkizgishli uzatiwdan paydalanıw ǵa imkaniyat beredi. Sońǵı on jıllıqta jeke komp`yuterlerdiń rawajlanıw i internet tarmaǵınıń payda bolıwı menen jeke hám korporativ maqsetler ushın aralıqtan oqıtıw jolǵa qoyıldı. Házirgi waqıtta internetten paydalanıw ǵa tiykarlangan hám global tarmaqta baylanıs ornatiw imkaniyati bar bolǵan kurslarda xalıqtıń joqarı qatlamında bilim alıw imkaniyati bar.

Bilim alıw tálimniń keyingi dárejesin rawajlandiriw ushın qolaylıq jaratadı. U'nemlilikke tiykarlangan házirgi zamanagóy bilimlerdi iyelew ushın hár bir adam óziniń kónlikpelerin hám qánigelik dárejesin jetilistiriw lazım. Tarmaqli baylanıs ornatiw texnologiyalarına tiykarlangan kópǵana interaktiv sistemalar islepshigilǵanlıǵı sebepli virtual auditoriyalar arqalı adamlar úzliksiz bilim alıwların payda etiw keskin rawajlanbaqta. Bul jaǵdaydi kópǵana dúnyaekspertleri de tastiyqlamaqta. Aralıqtan oqıtıw kóbirek oqıw texnologiyası menen uliwmalıqqa iye. Aralıqtan oqıtıwdıń tez pát penen rawajlanıwına da, bilim alıwdı qálegen uzaq rayonlarda jasaytuǵın fizikalıq tárepten quramalı hám auditoriya tayarlıqlarına, yaǵnıy dástúriy oqıwǵa qatnasa almaytuǵın adamlarǵa oqıwdı dawam ettiriwdi támiynlep beriwge de texnologiya sebepshi bolıp atr.

Aralıqtan oqıtıw qatnasiwshılarınıń túrli ayaqlarda (jaylar)da bolıwı múmkinligin itibarǵa alǵan halda, kópsilik tırlawshılar dástúriy bilimge

qaraǵanda, tyutor- maslahatshi gruppalasları tárepinen kóbirek jeke itibar hám de olar menen baylanıs qiliw imkaniyatlarına iye depesaplaydı. Sıpatlı aralıqlı dástúrler studentlerdi gruppá bolıp orınlaytuǵın jobalar hám onlayn baylanıslar járdeminde ózine tartadı. Bunda oqıtıwshı studentler sorawına óz waqtında juwapberedi hám odardıń jumısların barlıq waqt bahalaydı, studentler bolsa kóbirek óz-ara baylanısta bolıw imkaniyatına iye boladı.

Auditoriya- oqıw ushın eń qolay hám jaqsı jay degen pikirlerdiń barına qaramay alıpbarılıpatırǵan ilimiy izertlewuler hám ótkerilipatırǵan tajiriybe sınav jumıslarınıń nátiyjeleri, aralıqtan oqıtıw tayarlıqlarǵa (adettegidey) barlıq waqt qatnaytuǵın kúndizi oqıwǵa qaraǵanda nátiyjeli ekenligin tastıyqlamaqta.

Joqarı bilimlendiriw dástúri sıpatın bahalawda oqıw orınlarınıń akkreditatsiya sxemasın tusiniw júdá kerekli esaplanadı. Bunda akkreditatsiyanıń bir ǵana sxeması aralıqtıń hám dástúriy joqarı oqıw orınları ushın qollanıw múmkin, yaǵnıy eki oqıw orınları bir qiyli standartqa sáykes keledi.

Dástúrlerdiń sipati haqqında sóz júrgizgenimizde, tómendegi faktorǵa itibardi qaratiw lazım: joqarı bilimlendiriwdiń sıpatlı aralıqtan dástúrleri, óziniń qásiyetine, kópshilik dástúriy dástúrlerge qaraǵanda birqansha joqarı dárejedege tárbiyalıq hám motivatsiyanı talapetedı. Sonıń ushın akkreditatsiya etilgen aralıqtan oqıtıw universitetin pitkeren studentte joqarı dárejedege maqsetke umtiliwshilik qásiyeti bar dep aytıw múmkin.

Aralıqtan oqıtıw- bul erkin bilim alıw degeni. Aralıqtan oqıtıw studentlerge anıq bir juwapkershilik júkleydi. Oqıtıwdıń dástúriy formasındaǵı tayarlıqlarında studenttiń mámleketlik bilim standartlarındaǵı bilimlerin iyelew zárúrligi óz-ózin motivatsiya etiw ámeli esaplanadı. Aralıqtan oqıtıwda bolsa bunday qiziqtiriw joq-kursqa jaziliw hám onı tabisli tamamlaw studenttiń pútkilley ózine baylanıslı. Aralıqtan oqıtıw gruppalaslar hám oqıtıwshı tárepinen hesh qanday eskertiwlersiz shuǵıllanıw juwapkershiligin óz moynına alǵan hám kamalǵa jetken studentlerge sáykes keledi.

2. Aralıqtan oqıwdıń payda bolıwı hám printsipleri

Sirt el ekspertlerinin izertlewine qaraǵanda, jaqın jıllarda insaniyattıń jasawı ushın zárur bolǵan bilimniń minimal dárejesi joqarı bilim boladı. Solay eken kópsanlı studentlerdi oqıwdıń kúndizgi formasında oqıtıw ushın eń rawajlangan mámleketlerde byudjet gárezeti jetpewi múmkin. Sonıń ushın hám sońǵı on jıllıqta kúndizgi bolimlerde oqıpatırǵan studentlerge qaraǵanda, dásturiy emes texnologiya tiykarında oqıpatırǵan studentler sani tez pátte óspekte. Oqıwshılardıń dásturiy emes fomasına ótiw tendentsiyasin usi texnologiyalar járdeminde kadrlar tayarlaytuǵın hám olardı qayta tayarlaytuǵın oqıw orınlarınıń saniniń kóbiyiwinen kóriw múmkin. 1900-1960 jıllarda (60 jıl dawamında) olardıń sani 79 edi, 1960-1970 jıllarda (10 jıl dawamında) 70, 1970-1980 jıllarda (10 jıl dawamında) 187 hám 1980-1995 jıllarda (15 jıl dawamında) 700, 1995-2000 jıllarda (5jıl dawamında) 1000 hám házirgi kúnge shekem jane sonsha qosılǵan bolıwı kerek. Solay dástúrsiy emes oqıw orınlarınıń bunday úlken tezlikte kóbeyiwi zaman talabınan kelipshiqpaqta. XXI ásirdiń ahmiyetli oqıw texnologiyalarınan biri bolǵan aralıqtan oqıtıw turmisimizǵa kirip kelmekte.

Aralıqtan oqıtıw ne, degen sorawǵa tomendegishe juwapberiw múmkin:

- ashiq bilimniń zamanagóy forması ibarat;
- komp`yuterli oqıwdan paydalanıw ǵa qaratılǵan;
- oqıtıwshılar hám basqa talabalar menen aktiv baylanıs ornatiw ushın zamanagóy - kommunikatsiyalıq texnologiyalarınan paydalaniladi.

Ózbekistanda aralıqtan oqıtıw endi ǵana qalıplespekte desek qatelespegen bolamız. Bul jerde birinshiler qatarında, Ózbekistan Respublikası Prezidentiniń “Íste`dod” fondı qasındagi Aralıqtan oqıtıw orayında Aralıqtan kurslar payda etip(maselen, «Xabar texnologiyaları hám aralıqtan oqıtıw» kursi), bul kurslar 2006-jıl sentyabrden baslap, tajiriybeden ótkerilip kelinbekte.

Sonıń menen bir qatarda sirt mámleketlerde aralıqtan oqıw universitetleri payda etilgen bolıp, olarda studentler óziniń basshi (tyutor)ları járdeminde qalay oqıwdı ózleri aniqlamaqta. Mısali Rossiya milliy ashıq universiteti bolǵan İnternet Universitet İnfomatsionnix texnologiidi mısal etipalsaq boladı.

Aralıqtan oqıtıw sistemasında tıńlawshılar ózlerine qolay usıllarda kitapxanalar hám kompyuterklasslarda islew, tyutor menen maslahatlese alatuǵın oqıw oraylarınıń keń tarmaǵına iye boladı. Anıq predmet boyınsha aktiv baylanıs talaba qatnasatuǵın seminarlarda ámelge ásiriladi.

Aralıqtan oqıtıw, oqıtıwdıń ashıq forması bolıp, bir qatar qolaylıqlarǵa iye. Aralıqtan oqıtıwdıń tiykarǵı qolaylıǵı sonnda, ol oqıwshılardıń ózlerine jáne de kóbirek baǵdarlangan bolıp, olarǵa oqıw ushın maksimal qolay sharayat jaratadı, sonday-aq, waqıt hám keńislik shegaralardan tolıq azat etiledi.

Birinshiden aralıqtan oqıtıwdıń tiykarǵı printsplerinen biri-24*7 (Bir keshe-kundizde 24 saat hám háptede 7 kún) printsipi bolıp, studentlerdiń oqıw materialları shegaralardıń joqlıǵı menen aniqlanadı.

Ekinshiden, aralıqtan oqıtıw keńislik shegaralardan tolıq azat etiliwiniń sebebi, ol WWW texnologiyası tiykarında qurılǵan virtual ortalıqta ámelge asırıladi. Internet texnologiyası qollanılǵanlıǵı ushın oqıwshılar bilim ortalıǵına qálegen kompyuter arqalı kiriwleri múmkin.

Ushinshiden, internet Web buwini (saytı) tolıq kólemde ashıq bilimlendiriw sistemasındaǵı oqıw orayınıń tapsırmasın orınladı. Oqıwshı ushın zA'rúr bolǵan barlıq baylanıslar usı saytta jaylasqan. Usı orında aytıw kerek, aralıqtan oqıtıw kursiniń ózleride bilimge zA'rúr oqıw materiallarınıń ózine sa'ykes «kitapxana»sin payda etedi. Bunnan tisqari tıńlawshılar internet arqalı virtual kitapxananiń oqıw ushın eń zárúr bolǵan materiallarına kiriw imkaniyatına iye boladı.

Aralıqtan oqıtıwdıń ahmiyetli elementlerinen biri komp'yuterli oqıtıw dástúri menen paydalanıw esaplanadı. Komp'yuterli oqıtıw 60-jıllardan baslangan. Student (oqıwshı, tıńlawshı)lar tek tekst tártibinde islewin biliwine qaramay, oqıw protsesiniń nátiyjeligi artqan. Student oqıw materialın jaqsı este saqlaǵan, oqıw protsesi bolsa tezlesken. Multimedialıq qural (tekst, grafika, animatsiya, dawis)lardıń islepshigiliw bolsa oqıw nátiyjeligin arttıradi.

Aralıqtan oqıw kursini (AOK) bir oqıw predmetin úyreniw ushın zárúr bolǵan oqıw materiallarınin ózine jeterli toplami.

Aralıqlı kurs:

- Jeterli kólemdegi tekst, reńli súwret hám grafikler, animatsiyalar, audio-video kórinislerge iye bolǵan temalar multimedia kursı;

- Tıńlawshılardı tarmaqlı oqıtıw hám baqlawshi test hám de bilimlerin bir waqıtta bahalaw;

- Tıńlawshılardı oqıw tapsirmaların orınlawdıń usı grafigi haqqında avtomatik málim ornatıw;

- Anıq tema boyınsha dúnyaxabar dereklerine iye bolǵan saytlarǵa usınısların ańlatadı.

Oqıtıwshı hám tıńlawshılar menen aktiv baylanıs. Aralıqtan oqıtıwdıń tiykarǵı elementlerinen biri – tıńlawshılardıń oqıtıwshı hám basqa tıńlawshılar menen aktiv baylanıs bolıwı . Bul protsess:

- elektron pochta
- uzatiwlar dizimi
- báasekeli forumlar
- chat sisteması
- onlaynli seminar hám básekeler
- teleushırasıwlardan paydalanıp, ámelge ásiriladi.

Aralıqtan oqıtıwdaǵı baylanıs formasınıń qásiyeti oqıtıwshınıń oqıw protsesindegi ornına tásir qıladı: ol tıńlawshını basqa oqıw formalarındaǵıǵa qaraǵanda, kóbirek oqıw protsesinde tek baǵıtlawshısı sıpatında kómekshi úyretiwshi hám basshi boladı, oqıtıwshınıń monologi tiykarında biriniń tájiriyesi kóbirek bolǵan eki kásiplestıń baylanısına aylanadı.

Sonı aytıw kerek, aralıqtan oqıtıwda tekst, grafik, video kórinisler, tekseriw hám sol sıyaqlı kóriniste keltirilgen dástúrlerge onlaynli (tuwrıdan-tuwrı) kiriw áhmiyetli. Oqıtıwshı tárepinen jaratılǵan Aralıqtan oqıw kursiniń oqıw materialları oqıtıwshınıń tıńlawshıǵa sorau ornatıw formalarınan ibarat.

Dástúriy sirtqi formadan ózgesheligi aralıqtan oqıtıw tıńlawshını ózin tekseriu jumisların tapsiriw hám qorǵawday mashqalalı tapsirmadan azat etedi.

Aralıqtağı oqıtıwshıǵa E-mail arqalı barlıq waqıt shıǵıwı múmkin hám ol tınlawshıda payda bolǵan sorawlarǵa juwapberiwge tayar.

Aralıqtan oqıtıw (distant education) – xabar texnologiyasınan paydalanǵan jaǵdayda, Aralıqtan turipoqıw xabarlarınıń almasıwın támiyinleytuǵın, oqıw protsesin alıpbariw hám de basqariw sistemasın ámelge ásiratuǵın bilim hám kónlikpnlardi iyelew protsesi boladi [13].

Aralıqtan oqıtıw – oqıw protsesine tiyisli bolǵan barlıq komponentler (maqset, mazmun, metod, shólkemlestiriw forması, oqıtıw quralları h.t.b.), internet – texnologiyasınıń arnawli quralları hám basqalar menen ámelge ásiratuǵın hám de interaktivlikti názerde tutqan oqıtıwshı hám oqıwshınıń Aralıqtan túri óz-ara baylanıs qılıwı bolıpesaplanadı [14].

Aralıqtan oqıtıwdın tiykarǵı maqseti tınlawshılardıń qay islenwine qaramay duńyadaǵı qálegen oqıw ornındaǵı oqıw imkaniyatın jaratiw, oqıw orınlarındaǵı professor – oqıtıwshılarınıń tájiriybelerinen paydalanǵan jaǵdayda, bilim sıpatın ásiriw, oqıwshılardıń uızliksiz bilim alıwların támiyinlew hám bilimniń túrli formaların bir-birine jaqinlastiriwdan ibarat.

Aralıqtan oqıtıw sistemasınıń dástúriy oqıw formasınan ózgesheligi onıń iyiliwsheńligine baylanisli joqarı háreketsheńligi, tınlawshılardıń óz betinshe islew imkaniyatınıń joqarılıǵı oqıw uslublıq tamiynatınıń túrli formada bolıp, olar tınlawshılardıń qay jerde ekenligine qaramay oqıw protsesi nátiyjeliligin ásiriwǵa imkaniyat beredi.

Aralıqtan oqıtıw sistemasına tómendegilerdi kirgiziw múmkin:

- dáslepki shólkemlestirilgen isler (dástúriy tartipte ótkiziwide múmkin). Bul óz ishine gruppani formalastiriw, tınlawshılar menen tanisiw, olardıń baslangısh bilimlerin aniqlaw ushın gózlengen (kiriw) testen ótkeriw, kiriw sabaqların payda etiw oqıw ushın zárúr bolǵan oqıw dereklerin usiniw hám basqa shólkemlestiriw máseleleri;

- tınlawshılardıǵa elektron bayanat hám qollanbalar uzatiw;
- tınlawshılardi tyutor – máslahatshi menen jazba jumisin;

- professor–oqıtıwshılardıń tıńlawshılar menen jazba jumisların. Bul, óz nábwetinde, elektron pochta arqalı maslahatlerdi, teleushırasıwlar kórinisindegi seminarlardı, elektron testiń ótkeriliwi, tıńlawshılardı internet tarmağı arqalı óz betinshe islewin, audio-video qollanbalar menen óz betinshe islewdi, ekspertsistemalarındağı bilimler bazasın este saqlapqalıwdı;

- tıńlawshılardı óz betinshe islewin;

- usı tekseriw (imtixan) pitkeriw jumisin (referat) tayarlaw hám qorgaw, tıńlawshılardı diplom yaki sertifikatti tapsiriw;

- túrli kórinistegi teleushırasıw (máselen, kurs boyınsha, oqıw ornı boyınsha yaki global tarmaqlı)lardı óz ishine aladı.

Aralıqtan oqıtıw sistemasınıń háreketshelik kórinisın oqıw auditoriyaların payda etiw hám tekseriw, oqıw metodikalıq qollanba hám elektron kitapxanalar shólkemlerin, kompyutertarmağının global tarmağınıń hám de aymaqlıq esaplaw qurallarınan, sonday-aq, tyutor-maslahatshi hám oqıtıwshılardı tayarlaw sıyaqlı oqıw qurallarına nátiyjeli paydalanıw di rejlestiriw mashqalaların keltiripshiğaradı.

Keleshekti kóz aldımızğa keltirsek, xabar texnologiyaları 10, 20, 50, 100 jıllardan keyin qanday boladı, olar qanday imkaniyatlarğa iye boladı?!

TA’limdi xabarlastiriw mashqalasin izertlew, uliwma alğanda kónlikpege aylanğan anıq túsiniqlerin paydalanıw di nA’zerde tutadı.

Joqarıda aytilğan mağlıwmatlardan kelipshiqsaq, aralıqtan oqıw sisteması, texnologiyalar A’siri bolğan XXI A’sirdińen rawajlangan Oqıtıw sisteması boladı depisenim bildiremiz.

2-tema: Filologiyalıq tálimına tiyisli ilimiy bazanıń tarmaqlarda sáwleleniwi

Jobası:

1. Internet saytınan qaraqalpaq tiliniń túsindirme sózligindegi sózlerdiń mánisin tabıw
2. Awdarma máselelerin russha-qaraqalpaqsha sózliklerden paydalanıw
3. Qaraqalpaq poeziyasınıń antologiyası
4. Qaraqalpaq poeziyasın úyreniwde internet saytlarınan paydalanıw

Tayansh sózler: *sózlikler, awdarma sózlikler, qaraqalpaq poeziyası, antologiyası*

I tom.

II tom.

III tom.

IV tom.

44000 ға jaqın sóz.

Tolıqtırılıp ekinshi basılıwı. Professor D.S.Nasırovtıń redaktorlawında.

Nókis. «Qaraqalpaqstan» baspası. 1990-jıl. 400 bet.

3-tema: Axborot-kommunikatsiya texnologiyaları hám olardı kórkem shıǵarmalardı úyreniw qollanıw

Jobası:

1. Tálimde axborot-kommunikatsiya texnologiyaları
2. Pedagogikalıq texnologiyalar
3. Tálimde axborot-kommunikatsiyaların tayarlaw.

Tayanısh sózler: *axborot texnologiyaları, kompyuter, operatsion sistemalar, tarmaqlar*

Texnologiyanıń rawajlanıwı menen texnikalıq qúrallardan paydalanıp oqıtıw ushın bir kompyuterdiń ózi jetkilikli. Dáslep televizor, videomagnitofon, kinoproektor, diaproektor hám t.b. orınlaǵan funktsiyalardı kompyuter óz ishinde isley alatuǵın boldı. Sonday-aq, axborottı jetkiziw, saqlaw, sıpatı sezilerli dárejede arttı.

Házirgi kúnge kelip, kompyuter sawatqanlıǵı mádeniyatınıń tiykarǵı belgisine aylanıp qaldı, keleshekte bul hár bir insańǵa qaerde, qaysı uchastkada islemesin zárúr boldı. Demek, kompyuter jumısı, kompyuterden paydalanıwǵa úyretiw eń jaqın waqıt ishinde ulıwma jumısqa aylanıwı anıq.

Zamanagóy axborot texnologiyalarınıń texnikalari qatarına: kompyuter, skaner, videokóz, videokamera, LCD proektor, interaktiv elektron doska, faks modem, telefon, elektron pochta, multimedia úskeneleri, İnternet hám İnternet tarmaqları, mobil baylanıs sistemaları, maǵlıwmatlar bazasın basqarıw sistemaların kirgiziw múmkin.

Axborot texnologiyası úskeneleri tiykarǵı ámellerdi sanalı hám rejeli ámelge asırıwda ózlestiriledi. Bul protsess tómendegilerdi óz ishine aladı:

- kompyuter, sonday-aq, printer, modem, mikrofon hám dawıslı esittiriw qurılması, skaner, nomerli videokamera, multimedia proektorı, sıziw plansheti, muzıkalı klaviatura hám t.b. olardıń dástúriy támiynatı;

úskeneli dástúriy támiynat;

virtual tekst konstruktorları, multiplikatsiyalar, muzıkalar, fizikalıq modeller, geografıyalıq kartalar, ekran protsessorları hám t.b.;

axborotlar kompleksi — maǵlıwmatnamalar, entsiklopediyalar, virtual muzeyler hám t.b.;

texnikalıq kónlikpeler trenajêrları.

Axborot texnologiyaları úskeneleriniń orayında turıwshı kompyuter esaplanadı.

Házirgi kúnde kompyuterlar tálim cistemasında tiykarınan tórt baǵdarda:

úyreniw obekti sıpatında;

oqıtıwdıń texnikalıq úskeneleri sıpatında;

tálimdi basqarıwda;

ilimiy-pedagogikalıq izetlewlerde paydalanılmaqta

Oqıw-tárbiya protsesinde kompyuterler tiykarınan tórt tártipte:

passiv qollanıw - kompyuter ápiwayı esaplaw sıyaqlı;

reaktiv múnásibet - kompyuter imtixan alıwshı sıpatında;

aktiv qatnas - kompyuter talabaǵa jol - joba beriw hám imtixan alıwda;

interaktiv qatnas - kompyuter, talaba menen baylanıs qılıwda paydalanıladı.

Tálimde zamanagóy axborot hám kommunikatsiya texnologiyaların keń engiziliwi:

pán tarawların axborotlastırıwdı;

oqıw túrlerin intellektuallastırıwdı;

integratsiya protsesin terenlestiriwdi;

tálim sisteması infrastrukturası hám onı basqarıw mexanizmlerin jetilistiriwge alıp keledi.

Pedagogikalıq tálım protsesslerin zamanagóy axborot texnologiyaları tiykarında shólkemlestiriw:

aralıqtan oqıw kursların hám elektron ádebiyatların islewshi jámaátke pedagoglar, kompyuter progammashıları, tiyisli qánigeliklerdiń birlesiwini;

pedagoglar arasında wazıypalardıń bólistiriliwi;

tálım protsesin shólkemlestiriwdi jetilistiriw hám pedagogikalıq xızmetinin monitoring qılıw.

Zamanagóy axborot texnologiyaların tálım protsesslerine engiziliwi:

talabağa kásiplik bilimlerin iyelewine;

úyrenilip atırǵan hádiyse hám protsesslerdi modellestiriw arqalı pán tarawların tereń ózlestiriwine;

oqıwdıń hár qıylı shólkemlestiriliwi qarap talabanıń óz betinshe xızmet tarawlarınıń keńeyiwine;

interaktiv qatnas imkániyatları tiykarında oqıtıw protsesin individuallastırıw hám differentsiyalastırıwǵa;

axborot jámiyeti aǵzası sıpatında onda axborot mádeniyatınıń túrleniwine;

úyrenilip atırǵan protsessler kompyuter texnologiyaları úskenelerinde beriliwi, talabalarda pánlerge qızıǵıwdı hám aktivlikti asırıwǵa alıp keliwi menen tiykarǵı áhmiyetinde.

Portal - bul paydalanıwshıǵa axborotlardı ápiwayı navigatsiya hám keń kólemli qolay interfeys arqalı jetkiziw ushın túrli axborot resursların birlestiriwshi telekommunikatsiya tarmaǵı buwını bolıp, ol:

kóp sanlı paydalanıwshılarǵa xızmet kórsetiwini;

axborotlar kóleminiń keńligi;

tiykarǵı tarmaq formatların qolanıw;

jeńil hám nátiyjeli qıdırıw sistemasınıń beriliwi;

axborot resursları integratsiyası;

axborot qáwipsizligin támiyinlewi;

- bilimlerde basqarıw-analiz qılıw jolı menen beriledi.

ÓZ BETINSHE TAPSÍRMALARI

1. Ziyonet portaliniń saytları
2. WEB 2 texnologiyaları saytları.
3. Internette elektron tekstti redaktorlaw
4. Elektron oqıw resurslariniń jaratılıwı
5. Elektron oqıw resurslarında (Authoring tools) dástúri
6. Moodle LMS rásmiy saytı
7. Aralıqtan oqıtıw haqqında
8. estudy.uz aralıq tálım sisteması haqqında
9. MOODLE – termini haqqında
10. Ózbekistan Respublikası Prezidentiniń «Ózbekistan Respublikasında «Elektron talım» milliy tizimini yaratish» investitsiya joybarı haqqında
11. Ózbekistan Respublikası Prezidenti I.A.Karimovning “Ózbekistan Respublikasınıń jamoat talım axborot tarmoǵını tashkil etish twǵrisida”ǵı qararı
12. Ózbekistan Respublikası Jeke interaktiv mámleketlik xızmetleri portalı haqqında
13. Ózbekistan Respublikası ashıq maǵlıwmatlar portalı haqqında
14. Elektron tálımni engiziwde problemalar
15. Audio hám video sabaqlıqlar
16. Onlayn sabaqlar
17. Elektron kitapxanalar
18. Testler
19. Multimedia-elektron sabaqlıqlar
20. Axborot-texnologiyaları haqqında

ASSISMENT TAPSÍRMALARI

1. Filologiyalıq ta'limde elektron-axborot resurslarınan paydalanıw.
2. Aralıqtan oqıtıwda til bilimi h'a'm a'debiyattanıw da'reklerinen paydalanıwdın' teoriyalıq h'a'm didaktikalıq tiykarları.
3. Aralıqtan oqıtıw protsesin a'melge asırıw basqışlarında a'debiy shıg'armalardan paydalanıw.
4. İformatsiya-kommunikatsiya texnologiyaları quralları h'a'm olardı kórkem shıg'armalardı u'yreniw protsesinde qollanıw mu'mkinshilikleri.
5. Pedagogikalıq da'stu'riy qurallardı a'debiy-kórkem tekstler analizinde qollanıw.
6. Oqıw protsesinde internet resurslarınan paydalanıw.
7. İnternet tarmag'ının' tiykarı xızmetleri. Filologiyalıq ta'limde olardan paydalanıw ózgeshelikleri.
8. Oqıw protsesi h'a'm informatsiya-bilim maydanın jaratıw. Filolog pedagogtin' informatsiya-bilim maydanı.
9. Ziyonet.uz h'a'm basqa ta'lim portalları resurslarındag'ı til bilimine baylanıslı materiallar menen islew.
10. Ziyonet.uz h'a'm basqa ta'lim portalları resurslarındag'ı a'debiyattanıwg'a baylanıslı materiallar menen islew.
11. abdikamalov.narod.ru saytı h'a'm onda til bilimine baylanıslı materiallardın' sa'wleniwi.
12. abdikamalov.narod.ru saytı h'a'm onda a'debiyattanıwg'a baylanıslı materiallardın' sa'wleniwi.
13. Zamanagóy ózbek jazıwshı-shayırlarının' dóretiwshiliginin' internet saytlarında sa'wleniwi.
14. www.wikipedia.ru entsiklopediyalıq bazası h'aqqında tu'sinik h'a'm onda filologiya ma'selelerinin' sa'wleniwi.
15. İnternet tarmag'ında pedagoglar h'a'm studentlerdin' elektron baylanısıw ortalıg'ında is ju'ritiw formaları.

16. Til bilimne baylanıslı tiykarg'ı ilimiy bazanın' tarmaqlarda sa'wleleniwi.

17. A'debiyattanıwg'a baylanıslı tiykarg'ı ilimiy bazanın' tarmaqlarda sa'wleleniwi.

18. Filolog ilimpazlardın' jeke, ka'siplik informatsiya maydanın shólkemlestiriw. Elektron partfolio tu'sinigi.

19. Elektron partfolionin' mazmunı h'a'm imkaniyatları. Filolog ilimpazlardın' jeke partfoliosin jaratıw.

20. Internette qaraqalpaq klassik shayırları dóretiwshiliginin' sa'wleleniwi.

21. Internette İ.Yusupov dóretiwshiliginin' sa'wleleniwi.

22. Internette T.Qayıpbergenov shıg'armaların izlew.

23. Xabar texnologiyaları quralları ja'rdeminde filolog pedagogtin' elektron partfoliosin qa'liplestiriw.

24. Avtorlıq da'stu'riy ta'miynatlardan paydalang'an h'alda elektron-informatsiya ta'lim resursların jaratıw.

TEST SORAWLARÍ

№	Test tapsırması	Durıs juwap	Nadurıs juwap	Nadurıs juwap	Nadurıs juwap
1	...ga'pler eki yamasa bir neshe jay ga'plerdin' ma'nilik h'a'm sintaksislik baylanısınan du'ziledi.	qospa ga'p	jay ga'p	ken'eytilmege n ga'p	ken'eytilgen ga'p
2	A'tirapta padalardın' tuyag'ı menen tozan'g'ig'an shan'lar jerge shógip, tu'nlerde jiltildag'an otlar sónip qaldı. Qanday ga'p berilgen?	qospa ga'p	qospa ga'p berilmegen	jay ga'p	ken'eytilmegen ga'p
3	Ashıw-araz, aqıl-dos. Qospa ga'ptin' tu'rin anıqlan'	qarsılas bag'mın'qılı qospa ga'p	sın bag'mın'qılı qospa ga'p	dizbekli qospa ga'p	sha'rt bag'mın'qılı qospa ga'p
4	Sawın sıyırlardı kóp ku'tiw onnan kóp mug'darda su't sawıp alıw jóninde ózine kóp jaqsı ta'jriyebeler ózlestirgeni ma'lim boldı.	iyesiz ga'p	iyesi belgisiz ga'p	bag'mın'qılı qospa ga'p	qospalang'an jay ga'p
5	Jeytug'm awqat tawsıldı da, qumırısqaq'a jem bola jazladı.	dizbekli qospa ga'p	salıstırmalı bag'mın'. qospa ga'p	ızbe-iz bag' qospa ga'p	qarsılas bag'mın'qılı qospa ga'p
6	Juwsan ósimligi shólde ósedi. Ga'ptegi keyinli ta'sirge ushirap turg'an sózde til aldı dawıssız sesi qansha?	2	1	3	4
7	Juwaptag'ı qaysı sózlerge dawıslıdan baslang'an qosımta qosılsa da sózdin' son'g'ı sesi ózgermeydi?	erk, tip, h'uuquq	shóbi, shaqabı, bayrag'ı	shaq, erigi, ga'p	h'uuquq, ga'p, qasıq
8	Ses u'nlesligi qaysı seslerde boladı?	dawıssız	dawıslı	u'nli dawıssızlarda	u'nsiz dawıssızlarda
9	Dawıslı sesler sóylew ag'zalarınn' xızmetine h'a'm ayıtlıwına qaray qalay bólinedi?	juwan h'a'm jin'ishke	ashıq h'a'm qısıq	erinlik h'a'm eziwlik	til aldı, ortası, artı
10	Neshinshi jıldan baslap latin a'lipbesindegi jazıwdın' ornına orıs alfavitine tiykarlang'an jazıw qabil etildi?	1940	1950	1925	1936
11	Qaysı dawıslı seslerdi aytqanda eki erin alg'a u'yirilip, bir-birine jaqınlasadı?	erinlik	eziwlik	eziwlik h'a'm erinlik	erinlik-tislik
12	Jan'a a'lipbege tiykarlang'an imla qag'ıydalar neshinshi jılı «Bilim» baspasında kitapsha bolıp basılıp shıqtı?	1996	1994	1997	1995
13	Qaraqalpaq tili shıg'ısı boyınsha qaysı tiller tuwısın' tu'rkiy tiller toparına kiredi.	altay	tu'rk	slavyan	iran tilleri
14	Qaysı sóylew ag'zası h'awanı terbeliske keltiredi?	dawıs shımıldıg'ı	jumsaq tan'lay	erinler h'a'm til ushı	ókpe

15	Qıpsaq-nog'ay kishi toparına qaysı tiller kiredi?	Nog'ay qaraqalpaq, qazaq	nog'ay, qaraqalpaq tilleri	nog'ay, qazaq	nog'ay, qaraqalpaq, qırg'ız tilleri
16	Ózbekstan mekteplerinde balalar qansha h'a'm qaysı tillerde ta'lim-ta'rbiya aladı?	7 tu'rli tilde: ózbek, qaraqalpaq, oris, ta'jik, qazaq, tu'rkmen, qırg'ız tillerinde	7 tu'rli tilde: ózbek, qaraqalpaq, oris, ta'jik, qazaq, tu'rkmen, anglichan tillerinde	7 tu'rli tilde: ózbek, qaraqalpaq, oris, frantsuz, qazaq, tu'rkmen, qırg'ız tillerinde	7 tu'rli tilde: ózbek, qaraqalpaq, oris, arab-parsı, qazaq, tu'rkmen, qırg'ız tillerinde
17	Ótkir pıshaq qıng'a qas, ótirik sóz jang'a qas (naqıl). Ga'ptegi dórendi kelbetlik qanday ma'nini bildiredi?	is-h'a'reketke uqıplııqtı	h'a'r qıylı waqıyalarg'a baylanıslı sıpattı	is-h'a'rekettin' na'tiyjesin, sın-sıpatın	is-h'a'rekettin' artıqmashlıg'ın
18	... qosımtası atlıq, kelbetlik, sanlıq, ra'wish h'a'm basqa sózlerge jalg'anıp feyiller jasaladı.	-la, -le	-ay, -ey, -y	ay-la,	-sı, -si, -sın, -sin, -sıra, -sire, -sit, -sit
19	kelbetlik, ra'wish h'a'm eliklewish sózlerden	sanlıq, atlıq, eliklewishsten	atlıq, kelbetlik h'a'm eliklewishlerden	atlıqtan	-ı/-i qosımtası ónimsizlew qollanılıp, qaysı sóz shaqaplarınan feyil jasaydı?
20	Arab a'lipbesine tiykarlang'an shag'atay a'debiy tili qashang'a deyin Orta Aziya xalıqlarınnıń, sonın' biri qaraqalpaq xalqınnıń da jazba a'debiy tili retinde qollanılıp keldi?	XX a'sirdin' 30-jıllarına	XIX a'sir aqırına shekem	XIX a'sirdin' aqırı XX a'sirdin' basına shekem	XX a'sirdin' 40-jıllarına shekem
21	Tez ku'nnin' ishinde ja'ma'a't ag'zalarınnıń sanı ong'a jetti. G'awashanı ta'rbiyalawdı tezletiw ushın h'a'r bir brigada mu'shesine bólip berildi. Ga'pte qanday sózler ushırasadı?	sinonim	ushırma sóz	antonim	dialektlik
22	Qaysı qatardag'ı sózdin' qosımtası qa'te jalg'ang'an?	esgek	palker	quwırmash	quymaq
23	Bir sanlıg'ı qaysı qatarda anıqsızlıq ma'ni berip tur?	Bizin' awılg'a bir ku'ni tsirk keldi	Ju'da' bir jaqsı na'rseni isledin'.	Bir bilse, Jan'abay bileđi	Olar ketken son' bizler bir qıynaldıq.
24	«A'lle» sózi soraw qatnas almasıqları menen dizbeklesip qanday almasıqtı payda etedi?	belgisiz	soraw-qatnas	belgilew	ja'mlew
25	Aldag'ı u'shewinin' izdegi an'lıwshıdan tu'k xabarı joq.	bolımsızlıq almasıg'ı	belgilew almasıg'ı	ja'mlew almasıg'ı	betlew almasıg'ı
26	Ózlik da'reje feyili geyde qaysı qosımtalar arqalı jasaladı?	-ıl, -il, -l	-ın, -in, -n	-dır, -dir	-ıs, -is, -s
27	Qaysı meyildin' arnawlı qosımtası joq, olar ma'h'a'l qosımtaları arqalı bildiriledi?	anıqlıq	tilek	sha'rt	buyırq
28	Dizbeklewshi da'nekerdin' qaysı tu'ri ga'ptin' birgelkili ag'zaların h'a'm qospa ga'ptin' quramındag'ı jay ga'plerdi ten' ma'nide baylanıstıradı?	biriktiriwshi	awıspalı	qarsılas	gezekles

29	inshalla, h'ay-h'ay, aynalayın, aynalayın qarag'ım-aw, ura, ofarin ma'nisi boyınsha qanday tan'laqlarg'a kiredi?	tuyg'ı-sezim	buyrıq	qarım-qatnas	tiykarg'ı
30	Tömendegi misallardan tek qosımtalar arqalı baylanısqa söz dizbeklerin tabın'.	awıldın' kórinisi, awılǵ'a barıw	awıl h'aqqında oylaw, paxta mashına menen teriw	kólge qaray ketiw, awılǵ'a ku'n sayın qatnaw	biyik taw, kóp qabatlı jay
31	Qanday baylanıstıǵ'ı sózler arada basqa söz kelip bir-birinen uzaq turıp ta baylanısa beredi?	u'ylesiw	basqarıw	jupkerlesiw	kelisiw
32	Kempir u'ydin' tıǵ'ını, óle g'oyssa shıǵ'ını. Mısalda qansha dórendi söz berilgen?	2	1	3	4
33	Qospa söz h'a'm sintaksislik bólekke bólinbeytug'ın sózlerdin' dizbegi arqalı ... baslawısh bildiriledi.	qospa	jay	ken'eytilgen	birikken
34	Ayzada dosları menen a'n'gime du'kan qurıp atrı edi. Ga'pten tolıqlawıshtı tabın'.	dosları menen	a'n'gime	azanda	du'ka'n
35	Ekinshi da'rejeli ag'zalar ... ma'nisine qaray tolıqlawısh, anıqlawısh, pısıqlawısh bolıp bólinedi.	grammatikalıq	sintaksislik	morfologiyalı q	semantikalıq
36	Ag'am attı toqtattı da, arbadan sekirip tu'sti. Astı sızılǵ'an sózler is-h'a'reketti qanday ma'nide tu'sindirip kelgen?	zatlıq	menşiklik	sınlıq	ornlıq
37	Qaysı ga'pte tiykarg'ı dıqqat is-h'a'reket iyesine emes, al onın' is-h'a'reketine qaratılǵ'an boladı?	iyesi belgisiz ga'pte	iyesi belgili ga'pte	iyesi ulıwmalasqa ga'pte	iyesiz ga'pte
38	Ataw ga'plerdin' keynine qaysı irkilis belgileri qoyladı?	noqat, u'ndew belgisi	noqat yamasa soraw	noqat	soraw yamasa u'ndew
39	Qaratpa ag'zalar xabar ga'plerde qanday intonatsiya menen ayıldı?	pa's	sozın'qı	kóterin'ki	biraz kóterin'ki
40	Keshirersiz, otag'ası, men ózimdi tanıstıra almadım. Ga'ptegi qaratpa ag'za qanday sorawǵ'a juwap berip tur?	qaratpalar sorawǵ'a juwap bermeydi	kimim?	kimisi?	kimi?
41	Jerdin' u'stinde h'a'reket toqtap qalg'anday, bir kese shay ishım tınıshlıq shókti. Qospa ga'ptin' quramındaǵ'ı jay ga'pler qanday grammatikalıq qural menen baylanısqa?	bayanlawısh forması arqalı	betlik feyil arqalı	intonatsiya arqalı	kelbetlik feyil forması arqalı
42	Qaraqalpaq tilinin' awızeki sóylew tili neshe dialektke bólinedi?	2	3	4	5
43	... tildin' fonetikalıq h'a'm grammatikalıq normaların qatan' saqlag'an en' joqarı tu'ri.	a'debiy til	awızeki sóylew tili	milliy til	xalıq aralıq til

44	Til arqalı qarım-qatnas jasaw tek a'piwayı jay sózlerdin' yamasa ga'plerdin' jıymıtg'ı arqalı bildirip qoymay, tildin' ... qurallarınan da ken' paydalanıladı.	ekspressivlik xızmeti	sintaksislik	fonetikalıq	grammatikalıq
45	Til ilimi «lingvistika» de atalsa, onın' qanday tarawları bar?	jeke h'a'm ulıwma til ilimi	tariyxıy h'a'm terminologiyalıq til ilimi	tariyxıy h'a'm jeke til bilimi	tariyxıy h'a'm salıstırmalı til ilimi
46	Tildin' adamlar arasındag'ı qarım-qatnastı iske asırıwı onın' ... dep ataladı.	fonetikalıq du'zilisi	sintaksislik xızmeti	ekspressivlik xızmeti	kommunikativlik xızmeti
47	“Ekspressiv” qaysı tilden alıng'an, ne degendi bildiredi?	latin - ta'sirli, kórkem	latin tilinen - baylanıs, qatnas	grek – jazıwshının' quralı	latin - kópshilik
48	Tu'rkiy xalıqlar 7-9 a'sirlerde qaysı jazıwdan paydalang'an	runalıq, son' latin	runalıq, son' uyg'ır	Uyg'ır son', runalıq	arab, kirill
49	Qıpshaq tiller toparın h'a'zirgi tu'rkiy tillerinen 11 til quraydı. Solardan qaysı til ózinin' a'debiy tiline iye emes?	qarayım	nog'ay	qumıq	og'uz
50	Qıpshaq bulgar kishi toparına qaysı tiller kiredi?	tatar bashqurt	bashqurt, xakas	tuva, tatar	qıpshaq, qarayım
51	«Ózbekstan Respublikasında «Elektron ta'lim» milliy sistemasın jaratıw» investitsiya joybarın a'melge asırıw is-ilajları h'aqqında»qararı qashan qabıllandı?	2012-jılı 16-aprelde	2005-jılı 28-sentyabrde	2015-jılı 7-avgustta	2015-jılı 12-iyunde
52	Du'nyanın' abıroylı universitetleri ta'repinen usınılıp atırg'an tómendegi biypul “onlayn” kurslarınin' qaysısında tek lingvistikalıq mag'lıwmatlardı alıwǵ'a boladı?	LinguaLeo – http://lingualeo.ru/	Udemy – https://www.udemy.com/	EdX – https://www.edx.org/	TED – http://www.ted.com
53	İ.Yusupovtın' poetikalıq toplamların internetke kirgiziwde en' belsendilik kórsetip kiyatırg'an ilimpaz kim?	B.Abdikamalov	N.Ayımbetov	A.Alniyazov	M.Ayımbetov
54	B.Abdikamalovtın' saytı durıs berilgen juwaptı tabın'	abdikamalov.narod.ru	bakh.abdik@gmail.com	abdikamalov@mail.ru	Abdikamalovb@umail.uz
55	abdikamalov.narod.ru saytında İ.Yusupovtın' neshe toplamının' elektron variantı jaylastırılǵ'an	30 nan aslam	20 dan aslam	10 dan aslam	15 ten aslam
56	Microsoft Word 2010 programmasında prezentatsiyalardı h'u'jjetke ıqsham h'a'm jıynaqlı jaylastırıw ushın...tan'lanadı	Vstavka menyusine kirip Tablitsa programması	Vstavka menyusine kirip Figurı programması	Vstavka menyusine kirip Zakladka programması	Vid menyusine kirip Uporyadochit vse programması

57	Zamanag'oy' o'zbek jazirwshishayirlarinn' toplamlarin to'mendegi saytlardinn' qaysisnantapsa boladi	www.ziyouz.com	ziyo.com	Oshibka! Nedopustimiy obekt giperssilki	www.edu.uz
58	ID.UZ sistemasinan dizimnen o'tken paydalanishlarga ZiyoNet portali qanday mu'mkinshiliklar jaratib beradi?	barliq juwaplar duris	ZiyoNet portalinn' jabiq bolimlerine kiriv h'a'm ol jerdan mag'lumat aliv	ZiyoNet axbarot resurs tarmag'innin' turli tan'lawlarind a qatnasiv	ZiyoNet portalinn' kitapxanasina ta'limge tiyisli mag'lumatlardi jaylastiriv
59	Xabar sistemaları h'a'r qanday tarawdag'i waziyatlardi sheshiv protsessinde za'ru'r bolatug'in xabardi ... Ta'miyinleydi	toplav, saqlav, islew beriv, shig'ariv berivdi	saqlav, islew beriv, jan'alav, shig'ariv berivdi	toplav, islew beriv, jan'alav, shig'ariv berivdi	toplav, islew beriv, shig'ariv berivdi
60	O'zbekstan Respublikasi Ministrler Kabinetinnin' 2005-jil 28-sentyabrdegi 191-sanli Qararına muvapiq, «ZiyoNET» tarmag'i axborot resurslarinnin' jaratilivi h'a'm ekspertizadan otkizilivi ushın qaysi ma'mleketlik organlar juwapker esaplanadi?	Jogari h'a'm orta arnawli bilim ministrliqi h'a'm Xalq bilimlendiriv ministrliqi;	O'zbekstan Respublikasi Ministrler Kabineti ja'ne Jogari h'a'm orta arnawli bilim ministrliqi;	Jogari h'a'm orta arnawli bilim ministrliqi h'a'm Yustitsiya ministrliqi	O'zbekstan Respublikasi Ministrler Kabineti h'a'm Xalq bilimlendiriv ministrliqi
61	O'zbekstan Respublikasi Prezidentinnin' 2012-jil 16-aprelda qabul etilgen «O'zbekstan Respublikasinda «Elektron ta'lim» milliy sistemasin jarativ» investitsiya joybarin a'melge asiriv is-ilajlari h'aqqında»g'i PQ-1740-qararinnin' tiyqarg'i maqseti?	barliq juwaplar duris	zamanag'oy' axborot texnologiyalarin engiziv h'a'm onnan paydalaniv	jer ju'zi axborot resurslarinnin paydalanivdi ken'eytiwge tiykar jarativ	Bilimlendiriv tarawında axborotlastirivdin' milliy sistemasin qa'liplestiriv
62	Ta'lim sistemasina elektron axborot ta'lim texnologiyalarin engiziv, jetilistiriwdegi tiyqarg'i waziyatlar nelerden ibarat?	barliq juwaplar duris	talabalardinn' zamanag'oy' elektron ta'lim texnologiyalari boyinsha bilim h'a'm konlikpelerin qa'liplestiriv	elektron ta'limdi engiziv arqali ta'lim-ta'rbiya h'a'm moqitwv protsessinnin' na'tiyjeliliginn asiriv	za'ru'r materialliq-texnikaliq bazani jarativ, oqiv protsessi ushın elektron ta'limge bag'darlang'an ta'lim texnologiyalarin jarativ h'a'm qollaniv
63	Elektron ta'limdi engiziwde ushirasatug'in qiyinshilqlardi sanap o'tin'.	barliq juwaplar duris	elektronta'lim imkaniyatlar h'aqqında tu'siniklerinnin' azlig'i, olardi qollaniv boyinsha metodikalq korsetpelerdin' kemligi	elektron ta'lim boyinsha qa'nigelerdin' jetispewi	elektron ta'limdi engiziwge pedagogikalq ja'ma'a'ttin' jeterli tayar emesligi
64	Internet arqali oqiv materiallarnin biypul h'a'm erkin tarqatwv'ga bag'darlang'an elektron sistema ne dep ataladi?	Open courseware	INTUIT	Coursera.org	LinguaLeo
65	Internet arqali oqiv materiallarnin biypul h'a'm erkin tarqatwv'ga bag'darlang'an Open courseware elektron sistemasin en' da'slep qaysi oqiv ornı ta'repinen sholkemlestirildi?	AQShtin' Massachusetts Texnologiya instituti (MIT)	AQShtin' Stenford universiteti	AQShtin' Garvard universiteti	AQShtin' Virdjiniya universiteti

66	ZiyoNet axborot ta'lim tarmag'ining o'qiw orinlari ushin jaratilg'an saytlarindag'ı berilgen materiallar tiykarinan ... ibarat.	barlıq juwaplar durıs	Onlayn sabaqlar,elektron kitapxanalardan	testler, multimedia-elektron sabaqlıqlarda n	Sabaqlıq, audio h'a'm video sabaqlıqlardan
67	«Sistema» tu' sinigi axborot sistemalarına baylanıslı qollanılg'anda kópshilik jag'daylarda ... na'zerde tutıladı	qurallar h'a'm programmalar toplamı	kiritiw, shig'arıw qurılmaları	lokal h'a'm global tarmaqlar	barlıq qurallar h'a'm programmaları, lokal h'a'm global tarmaqlardı
68	Ha'r bir sistema neshe tiykarıg'ı bólekten ibarat?	4	3	2	5
69	Ha'r bir sistemanın' tiykarıg'ı bóleklerin ajratın'.	kiritiw, islew beriw, shig'arıw, kerı baylanıs	kiritiw, islew beriw, shig'arıw	kiritiw, shig'arıw, kerı baylanıs	kiritiw, islew beriw
70	abdikamalov.narod.ru saytına «Alpamıs» da'stanının' qaysı variantı kirgizilgen?	Ógiz jıraw variantı	Qurbanbay jıraw variantı	Qıyas jıraw variantı	Esemurat jıraw variantı
71	abdikamalov.narod.ru saytına T.Qayıpbergenovtin' qaysı shig'armaları kirgizilgen?	Barlıg'ı durıs	«Qaraqalpaqnama», «O du'nyag'a atama xatlar» roman-esseleri	«Qaraqalpaq da'stanı» trilogiyası, «Qaraqalpaq qızı», «Qaraqalpaqnama»	«Qaraqalpaq da'stanı» trilogiyası, «Kózdin' qarashıg'ı» romanı
72	abdikamalov.narod.ru saytında Shekspir sonetleri neshe tilde kirgizilgen?	3 tilde: qaraqalpaq, rus, inglis	2 tilde: qaraqalpaq h'a'm inglis	2 tilde: qaraqalpaq h'a'm rus	2 tilde: rus h'a'm inglis
73	abdikamalov.narod.ru saytında qaraqalpaq tilindegi awdarmaları kirgizilgen kitapları kórsetin'.	Barlıg'ı durıs	Mixail Sholoxov. Ashılg'antın'(Pod nyataya tselina). Roman. 2-kitap. Qaraqalpaqtılina awdarg'anlar E.Berdimuratov, K.Jalalov. «Qaraqalpaqstan». Nókis. 1965; N.V.Gogol. Taras Bulba. T.Qabulov penen J.Narimbetovlerdin' awdarması. Nókis. «Qaraqalpaqstan». 1964	Sh.Aytmatov. Irazı bol, Gu'lsarı! Awdarg'anU. Pirjanov. Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1979; Sh.Aytmatov. Boranlı ba'ndirgi. Awdarg'an U.Pirjanov. Nókis, «Qaraqalpaqstan», 1993	A.S.Pushkin. Qosıqlar h'a'm poemalar. Nókis. «Qaraqalpaqstan». 1985; «Ma'n'gi bulaqlar». Qaraqalpaq tiline awdarg'an İ.Yusupov. «Qaraqalpaqstan». Nókis. 1985
74	abdikamalov.narod.ru saytında İ.Yusupovtin' «Bu'lbiluyası» (1995) toplamı qanday formada kirgizilgen?	pdf, html, djvu	pdf, html	djvu, html	pdf, jpg
75	abdikamalov.narod.ru saytına «Qaraqalpaq poeziyasının' atologiyası»nın' 1956, 1968-jıllardag'ı baspaları kirgizilgen. Olar qaysı tillerde ja'riyalang'an?	qaraqalpaq, rus	qaraqalpaq, ózbek	qaraqalpaq, qazaq	qaraqalpaq, inglis
76	Axborot h'a'm onın' tasıwshısınin' h'alatın belgileytug'in h'a'm mag'lıwmat penen ruxsatsız tanıswdin' yaqi onnan ruxsatsız nusqa kóshiriwdin' aldın alatug'in – bul...	Axborot kofedentsiallıg'ı	Dinamikalıq parol	Fayl paroli	Xabar jasırılıg'ı

77	estudy.uz aralıqtan oqıtıw sistemasının' tiykarǵı auditoriyası kimler?	JOOnın' studentleri	AL h'a'm KÓK oqıwshıları	Mektep oqıwshıları	JOOnın' oqıtıwshıları
78	ZiyoNET portalının' sayt-satellitleri qanday atalatuǵın domende jaylastırıladı?	zn.uz	ziyo.zn.uz	ziyo.uz	ziyo.com.zn.uz
79	Ayırım quramalı islenbelerdi jaratıw boyınsha h'u'jjetler jıyındısı ne dep ataladı?	oqıw portfoliosi;	ka'siplik mag'lıwmat maydanı	jeke mag'lıwmatlar maydanı	jeke h'a'm ka'siplik mag'lıwmatlar maydanı
80	Virtual ta'lim protsessin basqarıwshı sistemalar qanday ataladı?	Learning Management Systems	Modular Object Oriented Dynamic Learning Environmet	Open course ware	A h'a'm S
81	İnternete jol kórsetiw xızmeti qanday ataladı?	HTTP	WWW	FTP	Chat
82	İnternet tarmag'ının' tiykarǵı xızmetleri qaysı juwapta keltirilgen?	WWW, HTTP, FTP, Chat, Elektron pochta	EdX – https://www.edx.org/ , Udemy – https://www.udemy.com/	LinguaLeo – http://lingualeo.ru/ , TED – http://www.ted.com	HTML, HTTP, FTP
83	Dóretiwshilik jumıslar, proektler, izertlew jumısların qaysı portfolio ózinde sa'wlelendiredi?	ishlar portfoliosi	natijalar portfoliosi	h'ujjatlar portfoliosi	bah'olovchi portfoliosi
84	Virtual Learning Environment (VLE) tipindegi da'stu'rler qanday protsessi avtomatlastırw ushin jaratıladı?	ta'lim protsessin	xabar almasıw	Chat	ta'rbiya protsessin
85	“Portfolio” tu'sinigen' da'slep qashan h'a'm kimler ta'repinen qollanılǵan?	XV-XVI a'sirlerde Batis Evropadan kirip kelgen bolıp, oyanıw da'wirinde arxitektorlar ta'repinen	XVI-XVII a'sirlerde Angliyada biznesmenler ta'repinen	Oyanıw da'wirinde xudojnikler ta'repinen	XV-XVI a'sirlerde Yaponiyada ilimpazlar ta'repinen
86	Portfolioni ta'lim tarawında qollanıw ideyası...payda boldı.	80-jıllardıń ortalarında AQShda	60-jıllardıń aqırlarında AQShda	70-jıllardıń aqırlarında Angliyada	70-80 jıllarda Batis Evropada
87	AQSh h'a'm Kanadadan son' portfolio ideyası ... ken' tarqaldı.	Evropa va Yaponiyada	Rossiya h'a'm Ózbekstanda	Evropa h'a'm Rossiyada	Turkiya h'a'm Rossiyada
88	İnternet tarmag'ında kórkem a'debiyatǵa'ı «modern» tu'sinigin izlew ushin...	tiyisli saytqa kirip, tu'sinik turmaqsha («modern v xudojestvennoy literature») ishinde beriledi	tiyisli portalǵa kirip, tu'sinikke ulıwma izlew beriledi;	kerekli saytlarǵa kirip, jeke izlew beriledi	kerekli saytlarǵa kirip, ulıwma izlew beriledi
89	İnternet tarmag'ı ta'lim xızmetleri durıs kórsetilgen qatardı kórsetin'.	elektron pochta, izlew sistemaları, elektron konferentsiyalar, elektron entsiklopediyalar, aralıqtan oqıtıw sisteması	elektron pochta, operatsion sistemalar, videokonferentsiyalar, entsiklopediyalar, oqıtıw sisteması	elektron pochta, izlew sistemaları, aralıqtan oqıtıw sisteması	elektron baylanıs, izlew sistemaları, videokonferentsiyalar, elektron entsiklopediyalar, aralıqtan oqıtıw sisteması

90	Tómenidegi qurılmaların' qaysı biri ja'rdemide INTERNETke jalg'anıw mu'mkin?	Telefon	Modem	Kabel	Skaner
91	Prezentatsiya faylların jaratıw imkaniyatın beriwshi da'stu'rdi kórsetin'.	Prezi	Prezy	Prez	Prezies
92	Elektron oqıw resursların jaratıw imkaniyatın beriwshi pedagogikalıq da'stu'riy ta'minatlar qaysı?	Articulate, Storyline, Adobe Prezenter	Atutor, Moodle, Blackboard;	Drupal, Joomla, Zikula	Storyline, Blackboard, Joomla.
93	Virtual ta'lim protsessin basqarıwshi sistemalardı kórsetin'.	Atutor, Moodle, Blackboard	Articulate, Storyline, Adobe Prezenter	Drupal, Joomla, Zikula	Storyline, Adobe Prezenter, Moodle
94	Elektron ta'limdi shólkemlestiriwde qollanılutug'ın da'stu'riy ta'minatlar strukturasını durıs kórsetin'.	barlıq juwaplar durıs	Virtual ta'lim protsessin basqarıwshi sistemalar;	Dinamikalıq saytlar jaratıw imkaniyatın beriwshi sistemalar;	Elektron oqıw resursların jaratıw imkaniyatın beriwshi pedagogikalıq da'stu'riy ta'minatlar
95	İnternetke jaylastırıl'ınan kerekli materialdı ju'klep alıw ushın...	h'u'jjet atamasın' tómeninde jaylastırıl'ınan Skachat a'melin ornılaymız	Glavnaya menyusinin' Kopirovat tu'yemesinen paydalanamız	Dokumentı programması nan fayl ashıp saqlaymız	Dokumentı programmasınan fayl ashıp, h'u'jjet atamasın' tómeninde jaylastırıl'ınan Skachat a'melin ornılaymız
96	Atutor – bul...	Ashıq kodlı ta'lim protsessin basqarıwshi LMS, Web ortalıqta oqıtıw h'a'm online rejimidegi sabaqlardı shólkemlestiriwshi ku'shli pedagogikalıq da'stu'riy kompleks	erkin h'a'm ashıq kodlı aralıqtan oqıw kursların shólkemlestiriwshi da'stu'rler kompleksi	Jabıq kodlı LMS	Aralıqtan oqıtıw
97	Ziyonet – bul...	ta'lim portalı	h'u'kimet portalı	ashıq mag'lıwmatlar portalı	birden-bir interaktiv h'u'kimet xızmetleri portalı
98	Googledin' imkaniyatları...	barlıq juwaplar durıs	Google Docs, talk messenjeri	Google Disk qosımshası arqalı joqarı qa'wipsizlik tiykarında h'u'jjetlerimi zdi bulth (oblaclıny) serverde jaylastırıw mu'mkinligi	gigant izlew sisteması, gmail.com elektron pochtası
99	gmail.com – bul...	Google elektron pochtası	e-mail	Ziyonet elektron pochtası	Chat
100	Google de video chat, on-line konferentsiyaları... ja'rdemide ótkeriledi.	talk messenjeri	Google Docs	gmail.com pochtası	kalendar elementi

QADAĞALAW SORAWLARÍ

1. Elektron axborot tálím resursları tálím sıpatında.
2. Tálím sistemasına elektron axborot tálím texnologiyaların engiziw
3. Elektron tálím resurları analizi
4. Aralıqtan oqıtıw dástúri.
5. Telefon hám faks, internet elektron pochta.
6. Interaktiv televedenie, teleushırasıw.
7. Baylanıs usılları
8. Oqıtıwdıń kursları sinxron hám asinxron.
9. Internet saytınan qaraqalpaq tiliniń túsindirme sózligindegi sózlerdiń mánisin tabıw
10. Awdarma máselelerin russha-qaraqalpaqsha sózliklerden paydalanıw
11. Qaraqalpaq poeziyasınıń antologiyası
12. Qaraqalpaq poeziyasın úyreniwde internet saytlarınan paydalanıw
13. Tálimde axborot-kommunikatsiya texnologiyaları
14. Pedagogikalıq texnologiyalar
15. Tálimde axborot-kommunikatsiyaların tayarlaw.
16. Aralıq tálím protsesin ámelge asırıw basqıshların kórsetiń hám hár bir basqıshın analizlew.
17. Ózbekiston Respublikası Prezidenti İ.A.Karimovtıń “Ózbekistan Respublikasınıń jámáát tálím axborot tarmağı boyınsha 191-sanlı qararı haqqında

GLOSSARIY

Termin	Qaraqalpaq tilinde	İnglis tilinde
Ózin-ózi gúzetiw.	Bunda subektin óz psixik jaǵdayları menen óz is háreketlerin úyreniwden ibarat metod.	It is a method to learn subjects psychic statements with his action.
Test.	Standartlastırılǵan psixologiyalıq sınav bolıp, bunın nátiyjesinde ol yamasa bul túrdegi psixik protsessti bahalawǵa yaki shaxstı bir pútinliginshe úyreniwge qaratılǵan usıl.	To examine someone to check that it is in good condition.
Eksperiment.	Psixologiyanın tiykarǵı metodlarınan bolıp, ózgeriwshen ğárezsiz psixik jaǵdaylardın basqa ğárezsiz emes jaǵdaylarǵa tásir etiwdegi anıq maǵlıwmatlarǵa tayanadı.	It is a changeable independent psychic statement influences another.

Kishi topar –	aǵzaları birgeliktegi xızmet penen shuǵıllanıwshı hám tuwrıdan-tuwrı shaxsiy múnásibetlerde bolıwshı adamlar toparı.	The group of people that the members are busy at working together.
Motiv –	málim zarúrliklerdi qandiriw penen baylanisli xızmetge úndewshi sebep.	The cause that motivates people for doing something which is necessity.
Motivatsiya –	adamniń aktiv xızmetine úndewshi motivler jiynaǵı.	The act or instance of motivating.
Dúnyaǵa kózqaras –	adamniń dógerek átıraptaǵı álemge hám onda óziniń tutqan ornina qarastırınan kelip shiqqan dizim.	The stated manner of consideration or appraisal.
Zárúrlık –	adam hám haywan jedelliginiń tiykarǵı deregi – anıq sharayatlar menen baylanisli zárúriyattiń ishki halati.	The main necessity of humans and animals activity.

Referent topar -	shaxstini hár tárepleme isengen, ózin jaqin tutqan topari; «etalon topar», bull topar haqiqiy bolivi hám sonini menen birge ameliy bolivi di mumkin.	The group that the human believes throughout it.
Sotsiallastiriw –	individtni sotsialliq tájriybelerin iyelewi hám buni natiyjesinde ol tájriybenni takirar islep shigariwda qollawi protsessii. sotsiallastiriw – tiykargi, jetekshi komponenti – tárbiya bolip esaplanadi.	The main component of socializing is education.
Óz-ózin qadaǵalaw-	shaxstini óz halatin tártipge saliw, oni basqarip bariw.	To control oneself.
Óz-ózin baha beriw –	shaxstini óz-ózin baha beriw.	To estimate oneself.
Frustratsiya –	aldaniw, qapa boliw, rejelerdini izden shigiwi – adamni	The frustration of somebody's plans.

	<p>maqsetke erisiw jolinda ushraytuǵın obektiv ráwishte jeńip bolmaytuǵın yaki subektiv ráwishte sonday túyiletuǵın qiyinshiliqlar sebebinen payda bolatuǵın psixodogik halati.</p>	
Empatiya –	<p>basqa adamlardıń psixik hallatların túsiniw hám olarǵa hám dártlik qiliw qábileti.</p>	<p>The ability of understanding psychic condition of other people.</p>
Orientatsiya –	<p>shaxstıń sotsial-siyasiy hám jámiyktıń ádep-ikramlılıq normalarına múnásibeti dizimi.</p>	<p>The human's attitude to society.</p>
Diqqat -	<p>bir waqıttıń ózinde ańnıń málim bir obektten ekinshi obektge jóneltiriliwi hám toplaniwi bolip , iqtiyarsız, iqtiyarlı hám iqtirlidin keyingi túrlerge ajratiladi.</p>	<p>The attention is to direct or collect human's mind from one object to another simultaneously</p>

<p>Dominanta -</p>	<p>bas miy qabigında waqtinsha húkman qozgalis oshađi bolip, bul húkman oray ushin qozgalislardi ózine topla, basqa nerv oraylariniń isin tormazlab turiwi xarakterli bolip tabiladi. A.a. Uxtamyokinniń pikrinshe , húkman dominanta diqqattiń fiziologik tiykari bolip esaplanadi.</p>	<p>The center of dominant movement in humańs brain cavity</p>
<p>Induktsiya - (neyrofiziologiya) –</p>	<p>orayliq nerv sistemasiniń qaysidur orayinda qozgalis payda bolsa, ol basqa oraylarda tormozlaniwdiń kelip shigiwina, tormozlaniw bolsa qozgalstıń kelip shigiwina sebepshi boliwdan ibarat nizam.nerv sistemasiniń qaysidur jayinda sadir bolğan protsess ekinshi túrdegi protsessti</p>	<p>Induction-neurophysiology if there is a movement in any center of humańs nerve system , it causes to realize braking then the braking causes the movement</p>

	<p>keltirip shıǵarıwǵa, bir waqittıǵı induktsiya, nerv sistemasındaǵı, málim protsess tásirini toqtawı menen-aq júzege keletuǵın protsesske izbe-izlik induktsiyası deyiledi. tormozlanıwdıń qozǵalısı keltirip shıǵarıwǵa unamli induktsiya hám qozǵalısıń tormozlanıwınıń keltirip shıǵarıwına unamsız induktsiya delinedi.</p>	
--	---	--

A'DEBIYATLAR DIZIMI

1. Arafeh, S. The implications of information and communications technologies for distance education: Looking toward the future / S. Arafeh. — Arlington, VA: SRI International — Final Report. — 2004.

2. Bates, A.W. Distance education in a knowledge-based society / A.W. Bates // A keynote address in the ICDE Conference on The Metamorphosis of Distance Education in the Third Millennium — Toluca, Mexico. — 2007.

3. Bullen, M. Digital Learners in Higher Education: Generation is Not the Issue / M. Bullen, T. Morgan, A. Qayyum, // Canadian Journal of Learning Technology - 2011 — № 37(1).

4. Donhue, B. Faculty and administrators collaborating for e-learning courseware / B.Donhue, L. Howe-Steiger // EDUCAUSE Quarterly — 2005 — №28 (1). — p.20-32.

5. E-learning: concepts, trends, applications. Corporation Trust Center by Epignosis LLC 2013.

6. Evaluation of Evidence - Based Practices in Online Learning: A Meta-Analysis and Review of Online Learning Studies. U.S. Department of Education Office of Planning, Evaluation, and Policy Development Policy and Program Studies Service, 2010.

7. Henri, P. E-learning technology, content and services / P. Henri // Education and Training — 2001 — №43(4) — p.249-255.

8. Khamidov V.S., To the Question of Fuzzy Evaluation of Quality of Trainees Knowledge in the System of Distance Learning, «Computer Science and Information Technology» Vol. 1(2), pp. 132 - 137. Horizon Research Publishing, USA

9. Michael Sikorski, Andrew Honig. Practical malware analysis

10. The pedagogy of the Massive Open Online Course: the UK view. Sian Bayne and Jen Ross, the University of Edinburgh. The Higher Education Academy, 2013.

11. Begimkulov U.Sh. neAaromK talimda zamonaviy axbopot texnologiyalarini joriy etishning ilmiy-nazariy acoclapi Monografiya. -T.: Fan, 2007.
12. Geyn A. G. İzuchenie informatsionnogo modelirovaniya kak sredstvo realizatsii mejpredmetnix svyazey informatiki s distsiplinami estestvennonauchnogo tsikla: Avtoref. .kand.ped.nauk. - M., 2000.
13. Dehkanov Sh. Simulatorlar: wquv yurtlarida qvllash perspektivalari, infoCOM.UZ
14. İ.Aldjanova «Wquv portfoliosi - bwlajak wqituvchilarda kasbiy kompetentlikni shakllantirish vositasi sifatida» Pedagogik talim jurnali, 2012 yil 4-son, 46-bet.
15. İshmuxammedov R.J. «İnnovatsion texnologiyalar ěrdamida wqitish samaradorligini oshirish yvllari». Toshkent: 2000 y
16. Qodirov B.Ć., Begimqulov U.Sh., Abduqodirov A.A. «Axborot texnologiyalari». Elektron darslik. 2002 y.
17. S.Musaeva «Portfolioning maqsad va mohiyati» Pedagogik talim jurnali, 2013 yil 1-son, 20-bet.
18. U.Begimkulov, T.Shoymardonov i dr. İnformatsionno-metodicheskoe obespechenie neprerıvnosti obrazovatel'nogo protsessa na osnove elektron'nogo soprovojdaniya. Materialı mejdunarodnoy konferentsii. Sankt-Peterburg (Rossiya), 2012 god, 5 str.
19. Xamidov V.S. Metodı i modeli veb orientirovannıx adaptivnıx obuchayushix sistem/LAP LAMBERT Academic Publishing, Germany. 228 str.
20. İshmuxamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Talimda innovatsion texnologiyalar. Toshkent, 2008.
21. Ēulomova N. Adabiět darslarida ilĒor pedagogik texnologiyalaridan foydalanish. Toshkent. «RTM», 2003.
22. Dolimov S., Ubaydullaev H., Axmedov Q. Adabiět oqitish metodikasi. Toshkent. «Oqituvchi», 1967.

23. Járımbetov Q. XIX ásir qaraqalpaq lirikasınıń janrlıq qásiyetleri hám rawajlanıw tariyxı, Nókis. «Bilim», 2004.
24. Járımbetov Q., Orazımbetov Q. Qaraqalpaq ádebiyatı. (Kolledj oqıwshıları ushın sabaqlıq) Nókis. 2006.
25. Jóraev K. Maktabda Oybekning haëti va ijodini wranish. Toshkent. «Óqıtuvchi», 1974.
26. Zunnunov A.S., Xotamov N., Esonov J., İbrohimov A. «Adabiët óqıtish metodikasi». T., «Óqıtuvchi», 1992.
27. Yuldoshev Q. Adabiy saboqlar. Toshkent. «Sharq», 2004.
28. Yóldoshev Q. Óqıtuvchi kitobi. Metodik qullanma. Toshkent. «Óqıtuvchi», 1997.
29. Yuldoshev Q., Madaev O., Abdurazzoqov A. Adabiët óqıtish metodikasi. Toshkent-1994.
30. Yuldoshev J.Ğ., Usmanov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent. «Óqıtuvchi», 2004.
31. Klarin M.V. Pedagogicheskiya texnologiya v uchebnom protsess. Moskva. «Znaniya», 1989.
32. Paxratdinov A'. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikasi. Nókis. «Bilim», 1992.
33. Paxratdinov A'. Qaraqalpaq ádebiyatın okıtıw metodikasi. Nókis. «Bilim», 2004.
34. Paxratdinov A'. Pedtexnologiya tiykarları. Nókis. «Qaraqalpaqstan», 2009.
35. Davletshin M.G. Zamonaviy maktab wqıtuvchisining psixologiyasi. Toshkent. «Ózbekiston», 1999.
36. Zunnunov A. Ózbek adabiëti metodikasi tarixidan ocherklar. Toshkent. «Óqıtuvchi», 1992.
37. Zunnunov A.S., Xotamov N., Esonov J., İbrohimov A. «Adabiët óqıtish metodikasi». T., «Óqıtuvchi», 1992.

38. Yuldoshev Q. Adabiёт óqitishning ilmiy-nazariy asoslari. Toshkent. «Óqituvchi», 1996.
39. Yoldoshev Q. Óqituvchi kitobi. Metodik qvllanma. Toshkent. «Óqituvchi», 1997.
40. Yuldoshev Q., Madaev O., Abdurazzoqov A. Adabiёт óqitish metodikasi. Toshkent-1994.
41. Yuldoshev J.Ǵ., Usmanov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent. «Óqituvchi», 2004.
42. Saidov T. Ilǵor pedagogik texnologiyaning mazmun-mohiyatini «Aqliy hujum» usuli bilan óqitish texnologiyasi. Toshkent. 2003.
43. Axmedov S., Paxratdinov A', Pirnazarov A'. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikasi. Nókis. «Qaraqalpaqstan», 1988.
44. Paxratdinov A'. Qaraqalpaq ádebiyatın oqıtıw metodikasi. Nókis. «Bilim», 2004.
45. Ayjanova Z. A'debiyat sabaǵında İ. Yusupovtıń shıǵarmaların úyreniw. Nókis. «Bilim», 1993.
46. Pirniyazov J. A'debiy oqıw. (5-klass ushın). Nókis. «Qaraqalpaqstan», 2003.
47. Palımbetov K., Pirniyazov İ., Berdimuratov R. A'debiyattı oqıtıw metodikasi. Nókis, 2009.

Internet hám Ziyonet saytları

1. <http://elearning.zn.uz>- Elektron talim blogi
2. <http://my.estudy.uz> - masofali wquv tizimi
3. [http://office.microsoft.com/en-us/word-help/create-a-new-document-using-a-template-HA102840145.aspx?CTT=5&origin = HA102809673](http://office.microsoft.com/en-us/word-help/create-a-new-document-using-a-template-HA102840145.aspx?CTT=5&origin=HA102809673)
4. [http://office.microsoft.com/ru-ru/word-help/HP010368778.aspx# Toc287271760](http://office.microsoft.com/ru-ru/word-help/HP010368778.aspx#Toc287271760)
5. <http://pedagog.tdpu.uz> - Respublika pedagogika talim muassasalari portali
6. <http://remontka.pro/start-windows-8/>
7. <http://uz.infocom.uz/2009/12/21/talim-tizimida-keskin-burilishga-sabab-bolgan-4-dastur-haqida/> - Xamidov V.S. Talim tizimida keskin burilishga sabab bwlgan 4 dastur haqida.
8. <http://www8.hp.com/ru/ru/support-topics/windows8-support/start-screen.html>
9. <http://yenka.com>
10. <http://ziyonet.uz> – Ózbekiston Respublikasi axborot-talim portali
11. www.portfolio.bimm.uz - elektron portfolio tizimi
12. bakh.abdik@gmail.com